

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Sociálních studií a speciální pedagogiky
Studijní program: Sociální práce
Studijní obor Penitenciární péče
(kombinace):

**MAJETKOVÁ TRESTNÁ ČINNOST
PROPERTY CRIMINALITY**

Bakalářská práce: 09-FP-KSS-4044

Autor:
Pavel HRUBÝ

Podpis:

Adresa:
Na Výsluní 1014
463 65, Nové Město pod Smrkem

Vedoucí práce: doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Konzultant:

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI

3146136505

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
63	13	1	4	33	8 s.+1CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce

V Liberci dne: 23.3.2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Pavel Hrubý
adresa: Na Výsluní, 463 65 Nové Město pod Smrkem
studijní obor (kombinace): Penitenciární péče
Název BP: Majetková trestná činnost
Název BP v angličtině: Property Criminality
Vedoucí práce: doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.
Konzultant:
Termín odevzdání: 15. 4. 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 20. 3. 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Pavel Hrubý

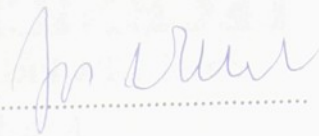
Datum: 22. 3. 2010

Podpis: Pavel Hrubý

Název BP: MAJETKOVÁ TRETNÁ ČINNOST

Vedoucí práce: doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Podpis:.....

Cíl: Cílem práce bude zjistit hlavní rizikové faktory a charakteristiku osob, které se dopustily majetkové trestné činnosti na Frýdlantském výběžku v rozmezí let 2003 až 2008 spadající do věcné příslušnosti Okresního soudu.

Požadavky: Vysvětlení základních pojmů, sběr a analýza dat, závěr a navrhovaná opatření.

Metody: Analýza spisové dokumentace a statistik MV ČR

Literatura:

1. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Policejní psychologie. 1. vyd. 2004, ISBN 80-7178-931-3
2. HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. Psychologický slovník, 2. vyd. 2000, ISBN 80-7178-303-X
3. NOVOTNÝ, František, RŮŽIČKA, Miroslav. Trestní kodexy, 2. vyd. 2002, ISBN 80-7317-009-4
4. ZAPLETAL, Josef. Kriminologie. 3. vyd. 2000, ISBN 80-85981-28-9
5. Statistiky MV ČR dostupné z : <http://www.mvcr.cz/statistiky/archiv.html>

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

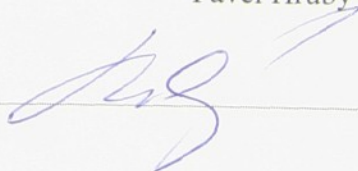
Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 23.3.2010

Pavel Hrubý

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'P. Hrubý', is written over a horizontal line.

Poděkování:

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce doc. Ing. Jiřímu Vackovi, CSc. za jeho cenné připomínky, a za vstřícnost i ochotu při tvorbě této bakalářské práce. Rovněž bych chtěl touto cestou poděkovat i své rodině za trpělivost a pochopení, kterou se mnou měla po celou dobu mého studia.

Název bakalářské práce: MAJETKOVÁ TRESTNÁ ČINNOST

Název bakalářské práce: PROPERTY CRIMINALITY

Jméno a příjmení autora: Pavel Hrubý

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2009/2010

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

Resumé:

Cílem bakalářské práce je zjištění hlavních rizikových faktorů a charakteristiky osob žijících na území Frýdlantského výběžku, které se dopustily majetkové trestné činnosti v rozmezí let 2003 až 2008 spadající do věcné příslušnosti Okresního soudu. V práci byly stanoveny celkem tři předpoklady, pro jejichž ověření byla zvolena metoda analýzy spisové dokumentace a dále technika sekundární a obsahové analýzy statistických dat. Do přílohy práce byla pro lepší ilustraci problému včleněna případová studie delikventního jedince, u něhož bylo diagnostikováno patologické hráčství a abúzus alkoholu.

Klíčová slova: poruchy chování, kriminalita, kriminální chování, trestná činnost, recidiva.

Summary:

The aim of this Bachelor thesis is to identify the key risk factors and characteristics of people living in the Frýdlant- area who had been found guilty of property crimes in the period between the years 2003 and 2008, falling under the responsibility of the District Court. In this work, there have been a total of 3 prerequisites established, which were analyzed through the verification of the method of analysis of written documentation and the technique of secondary and content analysis by statistical data. For better illustration of the problem, there has been a case study included in the supplement, describing a delinquent individual diagnosed with pathological gambling and alcohol abuse.

Key words: behavioral disorder, crime, the criminal behavior, criminal activity, the relapse.

Zusammenfassung:

Das Ziel der Bachelorarbeit ist die Ermittlung der Hauptrisikofaktoren und Charakteristik in der Gegend Frýdlant lebenden Menschen, welche sich einer Eigentumsdelikte im Zeitraum des Jahres 2003 bis 2008 schuldig gemacht hatten und in den Zuständigkeitsbereich des Bezirksgerichtes fallen. In dieser Arbeit wurden insgesamt 3 Voraussetzungen festgelegt, für deren Überprüfung die Methode der Analyse der verfassten Dokumentation und weiter der Technik der sekundären und inhaltlichen Analyse von statistischen Daten gewählt wurde. In der Anlage der Arbeit wurde zur besseren Illustration der Probleme die Fallstudie des Delinquenten Individuums intrigiert, bei dem pathologisches Spielen und Alkoholabusus diagnostiziert wurde.

Schlüsselwörter: die Verhaltensstörung, die Kriminalität, das Kriminalverhalten, die Straftätigkeit, die Rezidive.

Obsah

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 Vymezení základních pojmů	12
1.1 Sociální patologie	12
1.2 Delikvence	12
1.2.1 Disociální	13
1.2.2 Asociální	13
1.2.3 Antisociální	13
1.3 Kriminální chování	13
1.4 Trestná činnost	14
1.5 Trestný čin	14
1.6 Recidiva	14
2 Kriminalita	15
2.1 Kriminální jednání	15
2.2 Kriminalita registrovaná a latentní	15
2.3 Příčiny kriminality	16
2.4 Typologie osobnosti pachatele	18
2.4.1 Socializovaný typ	19
2.4.2 Neurotický typ	19
2.4.3 Psychopatický typ	19
2.4.4 Mentálně nedostačivý typ	20
2.4.5 Psychotický typ	21
2.5 Kriminalita mládeže	21
2.6 Druh kriminality páchané mládeží	22
2.7 Charakteristické znaky delikvence mládeže	22
2.8 Některé příčiny delikventního chování mládeže	27
3 Majetková trestná činnost	29
3.1 Fenomenologie majetkové kriminality	31
3.2 Příčiny a kriminogenní faktory majetkové trestné činnosti	32
4 Prevence a kontrola majetkové kriminality	35

EMPIRICKÁ ČÁST	37
5 Popis Frýdlantského regionu	37
6 Metody průzkumu	38
7 Popis a charakteristika vzorku	38
8 Stanovení předpokladů	39
9 Vyhodnocení statistických dat	40
10 Analýza spisové dokumentace	44
11 Vyhodnocení předpokladů	54
11.1 Předpoklad č. 1	54
11.2 Předpoklad č. 2	54
11.3 Předpoklad č. 3	55
12 Shrnutí	55
13 Navrhovaná opatření	58
Seznam použitých informačních zdrojů:	61
Seznam příloh	63

Seznam použitých zkratk

MNK 10: Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů

MVČR: Ministerstvo vnitra České republiky

MPSV: Ministerstvo práce a sociálních věcí

OŘP: Okresní ředitelství policie

PČR KRP ÚO SKPV: Policie České republiky, Krajské ředitelství Libereckého kraje, Územní odbor, Služba kriminální policie a vyšetřování

SO Frýdlantsko: Správní obvod Frýdlantsko

tr.z.: trestní zákon

TČ: trestné činy

Úvod

Autor této práce je 14 let ve služebním poměru u Policie České republiky a od roku 2003 do současné doby pracuje na úseku dokumentace trestné činnosti na předsunutém pracovišti kriminální služby a vyšetřování na Frýdlantském výběžku. Zde zpracovává širokou škálu trestné činnosti. Obzvláště majetkovou trestnou činnost, která bezesporu patří mezi nejpalčivější problematiku tohoto sociálně slabého, ale turisticky krásného regionu a odráží v sobě i charakter celorepublikového průměru tohoto problému. Proto se autor jak sám napovídá samotný název této práce, který zní majetková trestná činnost, rozhodl zabývat právě touto problematikou a pokusit se popsat základní okruh vlivů, které se na vzniku tohoto sociálně patologických jevů významně podílejí.

Cílem práce je pokusit se popsat hlavní rizikové faktory a charakteristiku osob žijících na území Frýdlantského výběžku, kteří se dopustily majetkové trestné činnosti v rozmezí let 2003 až 2008 spadající do věcné příslušnosti Okresního soudu, přičemž v práci byly stanoveny celkem tři předpoklady, pro jejichž ověření byla zvolena metoda analýzy spisové dokumentace a statistických dat.

Teoretická část této práce, která předpokládá znalost pojmů z oblasti sociální patologie, kriminologie a dalších společenských věd popisuje kriminalitu, její formy i příčiny v širším slova smyslu a pachatele. Porovnává charakter, způsob a druh páčání trestné činnosti mladistvých jedinců s dospělými, na niž se snaží popsat jejich zásadní rozdílnost. Dále charakterizuje majetkovou trestnou činnost včetně popisu tohoto jevu, možných příčin a faktorů, které tuto trestnou činnost ovlivňují.

Empirická část se naproti tomu zabývá popisem Frýdlantského výběžku, jeho vymezením a popisem jeho specifík v komparaci s městem Liberec. Autor v této bakalářské práci provedl průzkum uvedeného námětu, za využití extrahovaných a dostupných data analýz spisových dokumentací včetně analýzy statistických dat spadající do kompetence Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí

V závěru práce se autor snaží navrhnout preventivní opatření k předcházení a zmírnění zjištěných negativních dopadů, nikoliv řešit problém, které je dle jeho názoru nutno chápat v širším kontextu, ale pokusit se verifikovat základní okruh vlivů, které se na vzniku tohoto sociálně patologického jevu významně podílejí.

Základem pro zpracování této bakalářské práce, která je určena široké veřejnosti, které není lhostejná kvalita a způsob života v tomto mikroregionu a chtějí změnu k lepšímu, bylo studium odborné literatury, získané znalosti i poznatky, které se prolínají s vlastními a praktickou zkušeností autora.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Sociální patologie

Sociální patologie vyjadřuje souhrnné označení pro nenormální, společensky nežádoucí jevy. V sociální patologii mluvíme o odchylkách od chování, které je v dané společnosti považováno za „normální“, tj. které je v souladu se schválenými normami dané společnosti. Označení „co je patologické“ vyplývá z určení normality v dané společnosti.¹

Z patologických jevů, mezi které v negativním slova smyslu řadíme asociální nebo antisociální jevy jako jsou: organizovaný zločin, trestná činnost, drogy, prostituce, sociálně negativní skupiny s antisociálním programem, alkoholismus apod., byl k dalšímu rozpracování vybrán pojem kriminalita.² U tohoto společensky negativního jevu, který zásadně ovlivňuje nejen naši společnost, ale i jednotlivce, budou nejdříve popsány odlišnosti kriminality dospělých, včetně mladistvých pachatelů, a dále bude rozpracován její element majetková trestná činnost, která je v naší společnosti bezesporu nejvíce zastoupena.

1.2 Delikvence

Širším pojmem než kriminalita je delikvence, neboť označuje činnost porušující nejen právní, ale i společenské, tedy širší normy, takže se takové jednání vztahuje jak na děti a mladistvé, tak na trestně neopovědné osoby pro nepřičetnost.³

Podle stupně závažnosti činu, kterým osoba porušuje normy, hodnotíme takové chování, jak uvádí Sochůrek (2009, s. 45-46), Hartl (2000, s. 212) a další, jako disociální, asociální a antisociální.

¹ SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 2009, str. 8.

² SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. 2001, s. 12.

³ ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 2000, s. 11.

1.2.1 Disociální

- Chování společensky nepřizpůsobivé, nepřiměřené bez výrazné nenávisti, mírné odchylky od společenské normy, jedinec ubližuje více méně sobě (alkoholismus)

1.2.2 Asociální

- Chování, které neodpovídá mravním normám dané společnosti, avšak nedosahuje ještě úrovně ničení společenských hodnot jako u antisociálního chování.

1.2.3 Antisociální

- Uvědomované protisociální chování kriminálního charakteru, které zahrnuje veškeré protisociální chování dané trestním řádem.⁴

Závažnost chování obvykle stoupá s věkem a má také tendenci se prohlubovat, takže mírnější porušení norem, které je sice nepřiměřeným chováním, ale nenabývá sociální dimenze, anebo je v rozporu se společenskou morálkou, se vyskytuje zpravidla u dětí mladších. Zahrnujeme mezi ně kázeňské přestupky ve škole, neposlušnost, vzdorovitost, negativismus, lži, v případě asociálního chování alkoholismus, záškoláctví, toxikomanii, útoky, toulky, sebepoškozování, gamblerství, popř. prostituci, kdy jedinec poškozuje spíše sebe než okolí. V případě antisociálního chování zahrnující veškerou trestnou činnost - krádeže, loupeže, vandalství, sexuální delikty, zabití, vraždy, jež navazuje na delikventní formu chování, je obtížná nápravná péče v důsledku fixace poruch a velká pravděpodobnost recidiv, ačkoli se v rámci terciální prevence snažíme těmto recidivám předejít a pomoci těmto jedincům v resocializaci.⁵

1.3 Kriminální chování

Do kategorie kriminálního chování lze zahrnout všechny aktivity, které porušují právní normy. V tomto případě už nejde jen o přestupky proti nepsaným pravidlům

⁴ PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly z etopedie*, 2006. s. 30-31.

⁵ ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 2000, s. 12.

společenského soužití, ale o závažnější činy, které jsou přesně vymezeny trestním zákonem. Kriminální chování je pro společnost nežádoucí, a to i tehdy, pokud vede k pozitivnímu krátkodobému efektu.

1.4 Trestná činnost

Trestnou činnost lze chápat jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností. Jde o poměrně jasně definovanou odchylku od společensky dané sociální normy. Pachatelé trestných činů nejsou schopni nebo ochotni plnit základní požadavky a očekávání společnosti. Kriminální chování je hodnoceno jako nepřijatelné, protože vede k újmě nebo strádání lidí, kteří se stali jeho obětí, a je přesně stanoveným způsobem sankcionované.⁶

1.5 Trestný čin

Tento pojem je uveden v ustanovení § 3 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona. Za tento čin se považuje pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v citovaném zákoně a jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný. K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li tento zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou. Od 1. 1. 2009 bude toto ustanovení uvedeno v § 89 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, který uvádí, že trestným činem se rozumí jen čin soudně trestný, a pokud z jednotlivého ustanovení nevyplývá něco jiného, též příprava k trestnému činu, pokus trestného činu, organizátorství, návod a pomoc.

1.6 Recidiva

Recidiva označuje v trestním právu stav, kdy se stejný pachatel opětovně dopustí trestného činu poté, co byl pravomocně odsouzen ze spáchání jiného předcházejícího

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004. s. 805-806.

trestného činu. U recidivy není významné, zda předchozí odsouzení bylo pro nedbalostní nebo úmyslný trestný čin. Je zde výjimka týkající se tzv. zvlášť nebezpečné recidivy, která je možná pouze u zvlášť závažných úmyslných trestných činů.

V případě recidivy dochází ke zvýšení nebezpečnosti činu pro společnost, protože předchozí odsouzení zřejmě nesplnilo svůj výchovný a individuálně preventivní účel a nevedlo k nápravě pachatele.

2 Kriminalita

Název pochází z lat. *crimen* – zločin a označuje trestné chování vyjádřené souhrnem trestných činů spáchaných v určité společnosti za určité časové období. Pojem je vymezen platným trestním právem, které stanoví, jaké protispoločenské chování se vzhledem ke své nebezpečnosti považuje za trestné činy. Jedná se sociálně podmíněný jev hromadné povahy, jehož příčiny vyplývají z rozporů a nedostatků každé společnosti a z osobních rysů pachatelů.⁷

2.1 Kriminální jednání

Kriminální jednání má řadu zcela různých podob. Někdy k němu dochází programově, pachatel se pro něj rozhodně po zralé úvaze, jindy jde spíše o nedostatečné schopnosti řešit problém jinak, rozhodující roli může sehrát i tlak skupiny vrstevníků. Některé zločiny jsou důsledkem silného emociálního rozrušení, jako jsou vztek či strach, jiné se naopak vyznačují silným sebeovládání pachatele. Výzkumy kriminálního jednání se dnes ubírají cestou jednotlivých skupin deliktů.⁸

2.2 Kriminalita registrovaná a latentní

V odborných kriminologických statích i ve sdělovacích prostředcích, se můžeme setkat s popisem rozsahu, struktury a vývoje kriminality, který většinou vychází ze statistických údajů, které o kriminalitě shromažďují a zpracovávají oficiální instituce

⁷ ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 2000, s. 20.

⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2004, s. 85

zabývající se trestnou činností, tj. policejní orgány, státní zastupitelství a soudy. Pokud tyto statistiky použijeme při implementaci vývoje kriminality, musíme vždy brát na zřetel, že nejde o informace o skutečné kriminalitě, ale pouze o té části kriminality, o které se výše uvedené instituce dozvěděly. Respektive tu kterou skutečně registrovaly. To znamená, že byla oznámena obětí nebo jinou osobou či institucí, případně byla zjištěna vlastní činností policie a zároveň došlo ze strany policie k jejímu zaevidování.

Rozdíl mezi skutečnou kriminalitou a kriminalitou registrovanou je označován jako latentní kriminalita. V množině registrované kriminality mohou být obsaženy i případy, které ve skutečnosti trestnými činy nejsou. Mimo to může být sporné, zda je možné do množiny latentní kriminality zařadit případy trestných činů, o kterých se sice oficiální instituce kontroly kriminality dozvěděly, ale neevidovaly je, nebo pod jeden trestný čin zahrnuly další trestné činy spáchané na stejném území, v přibližně stejnou dobu, provedené stejným způsobem. Pak se pojmově nemůže jednat o skrytou kriminalitu. Tyto případy jsou někdy pojmenovány jako umělá latence, kterou lze patrně do množiny latentní kriminality též zařadit.⁹

2.3 Příčiny kriminality

Otázka příčin kriminality je důležitá především z důvodu její možné prevence. Neboť pouze známé příčiny mohou být eliminovány, nebo alespoň částečně zmírněny, tak aby byla kriminalita co nejvíce snížena. Představa možné nulové kriminality je přinejmenším utopická, neboť i kdyby byly všechny možné příčiny dostatečně známy, budou vždy chybět finanční prostředky k tomu, aby byly potlačeny. Nemůžeme ani vyloučit pohnutky, jakými například jsou náhoda, silný afekt, nebo náhlá psychická nemoc. Ne vše se totiž v lidském životě odehrává dle představ a ne vše je předvídatelné. Mohou totiž vzniknout situace, kdy se jedinec ocitne v kritické situaci, v níž klesá předvídatelnost jeho dalšího vývoje na minimum. Mohou se objevit vzorce chování, které nenasvědčovaly žádným příznakům v dosavadní životní cestě a náhodné faktory tak mohou ovlivnit směr, kterým se jedinec vydá, případně zda zvolí legální či kriminální cestu.¹⁰

⁹ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 125.

¹⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2004, str.94.

Dosavadní kriminologické teorie, které se pokouší vysvětlit vznik kriminálního jednání, lze kategorizovat do tzv. kriminologických škol a kriminogenetických směrů.

Mezi základními kriminologickými školami můžeme zahrnout školu klasickou a školu pozitivistickou. Klasická škola je spojována se vznikem kriminologie jako takové a se jménem C. Beccaria, který je za jejího zakladatele považován. V jejím pojetí je trestný čin chápán jako výsledek svobodné volby pachatele a jako jeho racionální rozhodnutí. Pozitivistická škola, naopak chápe zločin jako důsledek rozhodnutí pachatele, které však není zcela svobodné, nýbrž determinované.

V rámci pozitivistické školy je ještě možné rozlišovat mezi kriminogenetickými směry a to biologickým, psychologickým, sociologickým a multifaktorovým, podle toho, jakým determinujícím faktorům přikládají při vzniku kriminality největší význam.¹¹

Základem biologických teorií je názor, že veškeré lidské chování, tedy i zločinné, je založeno biologicky. Příčiny kriminality byly v rámci těchto teorií hledány nejprve ve fyzických vlastnostech jedince. Dále byl zkoumán vliv dědičnosti, hormonů, chromozomálních anomálií, poruchy činnosti mozku a další. Současné výzkumy v těchto oblastech si vyžadují již natolik specifické biologické znalosti, že se díky tomu práci kriminologů až příliš vzdalují.

Pro psychologický směr je charakteristická orientace na osobnost pachatele a jednotlivé její složky - inteligenci, motivaci, budování ega a jeho vývoj, agrese nebo frustraci. Stěžejní oblastí je problematika osobnosti a jejích poruch, dříve označovaných pod pojmem psychopatie. K tomuto směru řadíme i sociálně psychologické teorie přiznávající vliv prostředí na osobnost jednotlivce, zejména pak procesu sociálního učení.

Pro sociologický směr je příznačné hledání příčin zločinnosti v sociálním prostředí. Kriminalita je vysvětlována jako společenský fenomén, tedy sociální jev. Mezi hlavní teorie řadící se k tomuto směru patří teorie anomie, teorie diferencované asociace, teorie kultur a subkultur, teorie sociální kontroly, labellingová teorie a novější feministické teorie.¹²

¹¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol.: *Kriminologie*. 2004, s.76-77.

¹² ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 2000, s. 35-43.

Člověk tvoří bio-psycho-sociální jednotkou,¹³ kterou je třeba v tomto kontextu chápat i při vysvětlování příčin zločinnosti. Lze mít za to, že největší vliv na vznik kriminálního jednání má sociální prostředí, v němž se jedinec nalézá, které dává predikci k možnému rozvoji, případně útlumu, vrozených vlastností i dovedností a do značné míry předurčuje jeho následný vývoj. Biologické faktory spoluurčující lidské chování, které jsou různé intenzity a mohou se následně projevit i v protispolečenském chování. Zda se však jedinec vybavený takovými vlastnostmi, které nápadně ztěžují sociální adaptaci, stane v průběhu života kriminálním, či nikoliv, závisí na tom, jakým je vystaven vnějším sociálním vlivům.

Multifaktorový přístup používá při výkladu kriminální geneze více působících činitelů různého druhu a původu.¹⁴ Hlavní myšlenkou, z níž tento směr vychází je, že kriminalitu nelze vysvětlit na základě jednotlivých fenoménů. Kriminální jednání vyplývá z biologických, psychologických a sociálních faktorů, které jsou si navzájem rovnocenné. Reprezentanty extrémně více faktorového přístupu ke studiu kriminality jsou manželé Eleonor a Sheldon Glueckeovi. Trestnou činnost chápou jako výsledek vzájemného působení velké řady faktorů- sociálních, ekonomických, výchovných, psychických a dalších. Slabinou těchto teorií však je fakt, že ponechává stranou otázku závažnosti jednotlivých faktorů pro vznik kriminálního jednání. Nelze uvést hierarchii faktorů, která by ukazovala na jejich význam. Jsou kritizováni i za to, že do vztahu ke kriminalitě je dáváno mnoho znaků, aniž je známo, jak jsou spojeny, přičemž některé z nich mohou být následkem jiných.¹⁵ Jejich teorie tak vlastně směšuje faktory s příčinami.

2.4 Typologie osobnosti pachatele

Při vysvětlování příčin kriminality je též třeba přihlídnout k osobnosti pachatele, neboť jeho typologie nám do značné zodpoví otázku, jaké trestné činnosti se pachatel může dopustit, za jakých okolností a jaký způsobem. Z obecné typologie pachatelů uvedené v učebnici L. Čírtkové,¹⁶ která rozlišuje 5 základních typů osobnosti nelze sice automaticky

¹³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2004, s.77.

¹⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2004, s. 105.

¹⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2004, s. 106-107.

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2004, s. 68-74.

dovozovat, že přítomnost duševní poruchy či choroby je automaticky spojena s konkrétním druhem pachatele, neboť uvedené poruchy se vyskytují v běžné populaci i u nekriminálních jedinců.

2.4.1 Socializovaný typ

Povahu tohoto typu nejlépe vystihuje přívlastek normální. Jedná se o osobnost, na kterou se vztahují obecné poznatky o chování a prožívání. To znamená, že myšlenkové pochody a dynamika prožívání jsou pochopitelné. Svědomí je utvořené a reakce na spáchaný skutek odpovídá běžným představám, jako jsou lítost, smutek, obavy o další osud apod. Spáchaný čin má spíše epizodický charakter a jeho motivaci je možné pochopit i z hlediska vnějších pozorovatelů (například silný situační tlak, nedbalost stojící v pozadí, či nevědomost o nelegálních důsledcích svého jednání). V osobnosti socializovaného typu chybí výrazné známky poruchovosti. Lze s ním lehce navázat kontakt a apelovat na morální hlediska, citový vztah či stimulace kladných vlastností jeho osobnosti.

2.4.2 Neurotický typ

Jde, o osobnost u níž se již vyskytují větší či menší neurotické poruchy, jako například zvýšená úzkostnost, depresivní ladění, či hysterické reakce, které se promítají i do motivace a způsobu spáchaného trestného činu. Typický představitel neurotického pachatele je mladistvého a mladého věku a pochází z pravidla ze středních sociálních vrstev. Kriminální jednání je zpravidla protestem proti rodině. Dá se říci, že nesměřuje ani tak proti společnosti, jako spíše proti vlastní rodině. Někdy je též tento pachatel označován jako emočně narušený, emočně nestabilní. Trestná činnost tohoto pachatele má typický rukopis, k němuž patří amatérské provedení, zanechání stop, chaotický útěk z místa činu. Krade, aniž by ty věci potřeboval. Za kriminálním jednáním bývají nevyřešené emocionální konflikty, na něž se neurotická osobnost prostřednictvím deliktu snaží upozornit. Může jít například o delikvenci z pocitu viny či z frustrované potřeby uznání.

2.4.3 Psychopatický typ

Obecně se předpokládá, že tento typ se na kriminálním jednání podílí nejvíce. U recidivujícího pachatele je pak pravděpodobnost psychopatického založení ještě větší.

Osobnost, jejíž temperamentové, charakterové vlastnosti a rysy sehrávají důležitou roli, jak v motivační konstelaci, tak ve způsobu spáchání trestného činu. Situační faktory naopak ustupují do pozadí.

Odborně se psychopatie, co by porucha osobnosti, označuje, jako relativně trvalá porucha (odchylka) osobnosti, která spočívá v tom, že u psychopata chybí některé vlastnosti, jež nacházíme v běžné populaci (vymizení vyšších citů), nebo jsou naopak některé jeho vlastnosti příliš intenzivní (agrese, výbušnost). V současné době byl pojem psychopatie, pro svůj výraz způsobující újmu na cti, nahrazen mírnějším a o něco užším pojmem, a to disociální porucha osobnosti. Termín disociální zahrnuje dříve či doposud užívané označení, amorální, antisociální, psychopatickou a sociopatickou osobnost (dle MKN 10).¹⁷

V odborné literatuře se také objevuje termín sociopat, který používá zejména angloamerická škola pro ty formy psychopatie, které se projevují odmítáním, nerespektováním a porušováním různých sociálních a právních norem; tento pojem se tak nevztahuje na ty formy psychopatie, které nepředstavují potenciální kolizi se sociálními normami. Ve výrazu sociopatie je tedy zdůrazněno sociální hledisko, zatímco u psychopatů, se předpokládá výrazný vliv zděděných a vrozených. Psychopatie je ve značné míře trvalá odchylka, avšak její úprava není vyloučena. Jedinec se naučí přiměřeně méně nápadné chování, které se však ve stresové situaci, na kterou není připraven, v plné míře projeví.

V rámci kriminální populace je psychopatický pachatel nejvíce zastoupen a nejvíce problematický. Jednání s těmito osobami je obtížné. Projev dobré vůle je chápán jako projev slabosti, každé zaváhání nedůraznost a nedůslednost, bývá okamžitě využita ke svému prospěchu. Inteligentní pachatel může při rozhovoru či výslechu s osobami manipulovat a odvádět pozornost od podstatného k nepodstatnému.¹⁸

2.4.4 Mentálně nedostačivý typ

Pro tento typ pachatele je příznačná nízká inteligence. Tomu odpovídá i trestná činnost, která se dopouští. Nebývá promyšlená a je charakteristická jednoduchostí a

¹⁷ PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly z etopedie*, 2006. s.60.

¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2004, s. 68 -74.

přímočarostí. Tento typ se často dopouští násilné trestné činnosti a bývá často pachatelem sexuálních útoků proti nepoměrným objektům, jako jsou zvířata či děti. Ve skupinové trestné činnosti je pro svou sugestibilitu často využíván jako živý nástroj vykonávající nápady druhých. Osobnost se mimo jiné projevuje nízkou rozumovou vybaveností, omezenou slovní zásobou, přebíráním nesprávných názorů druhých či nepravdivým sebepoznáním i při konfrontaci.

2.4.5 Psychotický typ

Tento typ pachatelů se vyskytuje velice zřídka. Jde o osoby, které v době spáchání trestného činu trpí duševní poruchou- psychózou, za kterou není trestně odpovědný. Tento druh pachatele se většinou dopouští násilné trestné činnosti. Na první pohled je spáchaný čin nápadný svou bizarností, nesrozumitelností a nikoliv vynímečně i svou brutalitou. To vše platí i o motivaci, která je nečitelná, zvrácená a nepochopitelná. Obecná věrohodnost jeho výpovědi je mizivá, to avšak neznamená, že nemusí být pravdivá.

2.5 Kriminalita mládeže

Dále je také nutno si vymezit pojem mládež a přiblížit charakter, způsob a druh páchaní jejich trestné činnosti, která je odlišná od kriminality dospělých, neboť i tato nám může do značné míry poskytnout odpověď na otázku, kdo je možným pachatelem trestného činu.

Tento druh zločinnosti, které je nazýváno provinění případně čin jinak soudně trestný zahrnující jednání osob do 18 let, jehož důsledkem je překročení právních a společenských norem je součástí celkové kriminality. Osoby ve věku 15-18 let se označují jako mladiství a jsou ze zákona trestně odpovědní s jistým omezením. Mladistvému lze uložit výchovná, ochranná opatření a dále trestní opatření, u něhož lze říci, že se jedná o poloviční sankci uloženou dospělému pachateli. Osoby mladší 15 let nejsou sice trestně odpovědné, ale spáchá-li taková osoba trestný čin, nazýváme ho činem jinak soudně trestným, za který mu může soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření následující opatření: dohled probačního úředníka, zařazení do

terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče a ochrannou výchovu.¹⁹

2.6 Druh kriminality páchané mládeží

Specifické rysy struktury kriminality mladistvých a dětí nejlépe vyniknou při její srovnání se strukturou kriminality dospělých pachatelů. Nejmarkantnější rozdíl mezi strukturou kriminality dospělých a kriminality osob mladších 18 let záleží ve velikosti podílu majetkové kriminality, u které se jedná především o různé druhy krádeží. Mezi nejtypičtější objasněnou kriminalitu mládeže patří dle statistik zejména, loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, vydírání, porušování domovní svobody, nebezpečné vyhrožování, pohlavní zneužívání, krádeže vloupáním, poškozování cizí věcí, výtržnictví, sprejství, nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů, maření výkonu úředního rozhodnutí, podílnictví, neoprávněného držení platební karty a do účinnosti trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. platného od 1.1.2010 v mnoha případech též řízení motorového vozidla bez řidičského oprávnění.²⁰

2.7 Charakteristické znaky delikvence mládeže

Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. Tato skutečnost je dána stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páchání trestné činnosti.

Mezi jeden z nejtypičtějších rysů a projevů trestné činnosti mladistvých lidí patří nedostatečná plánovitost přípravy trestné činnosti. Mladiství páchají skutky většinou bez promyšlené dlouhodobější přípravy. Svědčí o tom náhodnost místa, na kterém byl trestný čin spáchán, použití nevhodných nástrojů či potřeb pro získání či ukrytí lupu, volba špatného času pro provedení deliktu, nedokonalá konspirace a zastření stop. V neposlední řadě k těmto charakteristikám patří i potřeba pochlubit se svými činy na veřejnosti či ve společnosti vrstevníků a sociálních sítí (lide.cz, libimseti.cz, youtube.com apod.) což mnohdy vede k jejich dopadení. Věci získané z trestné činnosti bývají rozdělovány ve

¹⁹ Zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže

²⁰ Statistiky MVČR archiv

skupině, finanční prostředky se zpravidla utrácejí společně a při dělení je patrná hierarchie i podíl na spáchané trestné činnosti.

Mladí pachatelé se také často nechávají svést náhle vzniklou situací nebo podnětem, nedoceňují vzniklé nebezpečí, mnohdy u nich hraje roli touha po dobrodružství a soutěživost, snaha prověřit si své síly a dovednosti. Trestní činnost se pak stává určitým osvědčením obratnosti, mrštnosti, rychlosti či schopnosti jednat v zátěžových situacích, potvrzením soběstačnosti a symbolem sebeprosazení.²¹

Kriminalitu mladých lidí provází též nepřiměřenost jejich jednání. Ta se projevuje snahou dosáhnout svých životních cílů společensky nepřijatelnými prostředky, a to i tehdy, když společnost disponuje legálními sociálně aprobovanými způsoby dosažení vytýčených cílů.

Mladí lidé obecně, obzvláště ti socializovaní, mají tendenci k radikalismu a nekompromisnosti, k braní spravedlnosti do svých rukou, ke zdánlivě přímočarému a inovovanému řešení různých komplikovaných životních situací. Nemají dostatek životních korektivních zkušeností a jejich jednání bývá často revoltou proti světu dospělých s jejich normami a hodnotami.

Důležitým znakem této kriminality je výrazná neschopnost odložit uspokojení svých potřeb na pozdější dobu nebo se některých potřeb vzdát. Pachatelé jsou popoháněni rychle uspokojit své potřeby, nečekat na vhodnější situaci podmínek pro svůj záměr, mají rádi přímou akci bez dlouhých odkladů. Pro jejich antisociální činnost je příznačné nedostatečné nevázané jednání, které by bylo založeno na pevné prosociální hodnotové orientaci.

Při úvaze o psychické situaci mladých lidí nelze opomenout konstatování, že jejich rozpoznávací a ovládací schopnost je zachována především v klidovém stavu, tj. když nejsou pod vlivem emocí. Tato podmínka však často nebývá splněna v době spáchání trestné činnosti, kdy jsou pachatelé nejenom pod vlivem skupinových mechanismů či psychického napětí, které jejich racionální uvažování výrazně ztěžují.

U mladých pachatelů se též setkáváme s použitím brutálního násilí, ať již vůči osobě nebo věci. Často se stává, že hodnota odcizeného zboží je neúměrně nízká v porovnání se

²¹ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2004, s. 379-380.

škodou způsobenou často zbytečným vloupáním do objektu, auta atp. Podobně mladí pachatelé užívají neodpovídající násilí vůči postiženým, svou nejistotou přehlušují bezúčelnou agresí a při zastírání trestných činů si počínají velmi brutálně. Často se ukazuje, že např. samotné provedení loupežného jednání je pro pachatele důležitější než zisk, který z toho počínání vzešel. Pachatel se snaží potvrdit si své schopnosti, prosadit se, přinutit někoho, aby jej poslouchal, či aby se ho bál, chce zažít dobrodružství, chce získat uznání ve vrstevnické skupině.

Kriminalita mladých pachatelů nese často rysy vývojového stádia mladého člověka. Objektem zájmů či předmětem útoku se stávají hlavně věci atraktivní pro mladé lidi, věci, které jsou módní nebo atraktivní k naplňování určitého životního stylu. Potenciální pachatelé, kteří bývají ve svém sebehodnocení závislí na svém sebezpředmětnění ve světě věcí, nejsou často schopni odolat lákadlům pro ně momentálně legálně nedosažitelných věcí a uchylují se k nelegálním prostředkům. Tito pachatelé pak odcizují dopravní prostředky, jejich vybavení, alkohol, cigarety, léky, módní oblečení, zbraně, počítače, videa apod.

Stále častěji se majetková trestná činnost stává prostředkem spojeným s potřebou mladistvých toxikomanů obstarat si prostředky na drogu. Mladý člověk, který se stal fyzicky závislým na návykových látkách, se dostává do bludného, kruhu, který jej vede ke stále novému a novému získávání značných finančních prostředků za každou cenu. Stává se tak povolnou a manipulovatelnou součástí zločineckého podsvětí překupníků a nelegálních distributorů, kteří pravidelně od mladých zlodějů vykupují hluboce pod cenou odcizené předměty a zároveň zprostředkovávají přísun drog. Tak se v současné době mladí lidé stále více zapojují i do kriminality dospělých a stávají se tak stále častěji součástí organizované trestné činnosti zločineckých skupin, kterým slouží např. jako bytoví tipaři, hlídky pro trestnou činnost dospělých, eventuálně jako realizátoři zločinného záměru, a to zvláště tam, kde je nebezpečí odhalení trestného jednání pro dospělé pachatele.²²

Posun od pozitivní činnosti k negativní bývá pozvolný a u mladých lidí bývá spojen s trávením volného času, který se pro ně v pokročilém stádiu stává natolik finančně náročný, že je motivuje k získávání náhradních zdrojů a prostředků pro uskutečňování náročnějších cílů v oblasti jejich zájmů, které pak hledá v nelegální činnosti. Nedostatečný dozor rodičů,

²² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2004, s. 381-383.

či jiných osob, nad finančními prostředky dětem pak umožňuje, aby mladý člověk stále více zabředal do zločineckého způsobu života, a není-li včas odhalen, může se stát jeho životní situace objektivně bezvýchodnou.

Zvláštní kapitolou, specifickou zejména pro trestnou činnost mládeže v moderní společnosti, je vandalismus neboli bezdůvodné ničení cizího majetku a šikanování, které se zaměřuje na různé druhy psychického a fyzického týrání, nebo ubližování jiným lidem. Šikanování nachází svou živnou půdu především v podmínkách určitých relativně izolovaných prostředí, jako jsou např. internáty. Vyskytuje se zejména u mladých lidí, kteří vyrůstali v prostředí rodiny s agresivními prvky chování. Někteří jedinci, pro něž je násilí akceptovatelnou hodnotou, pak nejsou schopni zvládnout takový druh situací, které jim umožňují ovládat jiné, a zneužívají svého postavení případně souhry okolností.

Mezi další dimenze projevů mladých pachatelů patří zneužívání sdružovacího práva. Někteří pachatelé tvoří jádra skupin mládeže fašizujícími nacionalistickými a rasistickými programy. V těchto extremistických hnutích, které mladé jedince přitahují nejen pro svůj vzhled, ale i názory, se snaží ovlivňovat společenské dění, případně se pokouší vyjádřit nesouhlas s rodinným prostředím či školou. Tato trestná činnost je výrazně spojena s potřebou mladých lidí prožívat svůj volný čas ve skupině vrstevníků. Sdružování do přátelských skupin je obecnou a přirozenou potřebou mladých lidí. Skupina vrstevníků jim pomáhá nastartovat pozitivní, ale i bohužel negativní osobnostní charakteristiky a dotvářet jejich sociální osobnost v sociálním poli.

Antisociální činnost mladých pachatelů je ve velkém množství případů páchána ve skupinách nebo alespoň ve dvojicích. Nejedená se většinou o velké organizované páty s pevnou hierarchickou strukturou, ale spíše o skupiny vrstevníků, kteří se znají z místa bydliště, školy, internátu, pracoviště, nebo na základě nějakého společenského zájmu ve volném čase, jako jsou např. restaurace, kluby, apod. U této trestné činnosti získává trestná činnost mnohdy nádech určitého druhu zábavy či soutěživosti, zaplňování přebytečného, nesprávně strukturovaného volného času, potřeby seberealizace, kompenzace neúspěchu případně frustrující situace dne. Skupinová soudržnost pak bývá mnohdy postavena na

vymezení vnějšího protivníka a na boji s ním, což má často fatální důsledky, viz vzájemné spory anarchistů, skinheadů a Romů.²³

Trestná činnost jedince probíhá v delikventní skupině kvalitativně odlišně než při individuálním páchání trestného činu. Skupina znásobuje možnosti jedince, odpovědnost za činy přesouvá na vůdce popřípadě iniciátora, nebo zaniká pod vlivem kolektivního rozhodnutí. Zábrany vůči sociálně patologickým činnostem mizí pod tlakem skupiny. Jsou realizovány impulzivními, nedomyšlenými nápady apod. Skupina vytváří rámec pro konkurenční jednání. Mnohdy jsou zaznamenány i erotické motivy asociálních činů případně snaha zalíbit se nebo na sebe upozornit.

Kriminalita mladých lidí bývá často páchána také pod vlivem určitých asociálních nebo antisociálních módních životních stylů. Z hlediska kriminální kariéry jsou zvlášť nebezpečné takové vzory chování, jež uvádějí mládež do různých závislostí. Pro mládež je toto nebezpečí obzvláště velké, neboť nedokážou posoudit dlouhodobost následků experimentování s asociálním chováním, které se postupně mění v psychickou, někdy dokonce až ve fyzickou závislost a závažně poznamenává možnost jejího budoucího života. Alkoholismus, drogy, prostituce, enormní závislost na spotřebě a jinak nezřízeně vedený život stojí velmi často u kořenů kriminality mladé generace.

V současné době se objevují signály, že mládež se stále více zapojuje do výroby a distribuce psychotropních látek, nebo se mladí stávají obětí virtuální reality, která jim je zprostředkována masmédií a ještě výrazněji počítačovými hrami, kde je deformováno, co je morální, právní a jaký je skutečný život. Jsou zde zvýrazňovány a uznávány postupy, které užívají agresí, podvodného či sexuálního jednání jako běžný a akceptovatelný prostředek lidské komunikace, normality a zisku. Takto postižení jedinci přebírají tyto nové životní zkušenosti, ztrácejí reálný přehled a snaží se používat běžnosti deformovaných lidských vztahů, které pokládají za normální, přičemž nejsou schopni rozlišovat mezi realitou a virtuálním světem. Zásadní problém počítačového závislého jedince pak spočívá v nedostávající se společenské zpětné vazbě a aplikaci různých asociálních pravidel z tohoto světa, která mají mnohokrát osudný následek.²⁴

²³ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2004, s. 383-385.

²⁴ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2004, s. 386.

Pro mladistvé pachatele je též příznačné dřívější zahajování sexuálního života a promiskuitní životní styl. Tato tendence se pak v oblasti mravnostní kriminality projevuje především větší frekvencí trestného činu pohlavního zneužívání. Tato činnost je usnadněná především vysokou tolerantností mládeže ve společnosti. Z kriminologických výzkumů bylo zjištěno, že trestně právní norma odsuzující pohlavní styk před patnáctým rokem věku je nesprávná a dokonce většina odsuzuje toho, kdo by ji chtěl striktně aplikovat, pokud se nejedná o případ, kdy byla osoba ke styku donucena nebo byla motivována jinak, než projevem z lásky. Zde je třeba zdůraznit, že mládež se stále častěji podílí na heterosexuální či homosexuální prostituci, výrobě a distribuci pornografických materiálů.

Mezi specifika této trestné činnosti také patří skutky, které pramení z jejich neopatrnosti a nezkušenosti, případně nebezpečného experimentování. Mládež má na svědomí značnou část požárů a výbuchů, které ve svých důsledcích vedou k ohromným škodám na majetku, na životech a zdraví. V podstatné míře se také podílí na anonymních telefonátech, které ohlašují fiktivní situace, jako jsou bomby ve škole, požáry či dopravní nehody apod.²⁵

2.8 Některé příčiny delikventního chování mládeže

Mezi hlavní příčiny delikventního jednání je v první řadě nutno zařadit disfunkční rodinu. Chybějící pozitivní vliv rodiny a zejména její výchova sehrává velkou roli v socializační funkci. Aby mohlo být dítě správně socializováno, musí mu rodina zabezpečit nejzákladnější potřeby, jako je pocit jistoty, lásky, uznání, bezpečí a tak dále. Pokud se dítěti nedostává některé z těchto základních potřeb, jeho socializace řádně neprobíhá a je zde možnost vzniku sociální deviace. Právě rodina může pomáhat dítěti rozvíjet jeho přirozené vlastnosti a schopnosti, tlumit negativní dispozice, nebo naopak nevhodnými zásahy jeho přirozený rozvoj deformovat.

U mnoha lidí přetrvává názor, že mladiství delikventi většinou pochází z neúplných rodin. Jde však jen o předsudek. Mnoho delikventů pochází právě na první pohled ze spořádaných rodin, které jsou často na vysoké sociální a ekonomické úrovni. Nedostatek času, či nezáměr rodiče o dítě, pak kompenzují dostatkem materiálních potřeb. Citové

²⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2004, s. 386-387.

strádání pak může dítě přivést do part, kde se cítí potřebné. V těchto většinou problémových partách pak konzumují alkohol, drogy a páchají trestnou činností, která je stále více, nebezpečnější a brutálnější.

Mezi další prvotní příčiny delikventního chování mládeže patří problémy v oblasti školství a mimoškolní výchovy. V poslední době klesá vliv školy a školního prostředí, i když je to v zásadním rozporu se zásady výchovy a spíše se orientuje na prospěch. Kázeň ve škole poklesla na tak nízkou úroveň, že se setkáváme se zvýšenými případy záškoláctví. U stále mladších ročníků se setkáváme s kouřením, drogami, alkoholem a první sexuální zkušeností. V neposlední řadě se šikanou, která představuje výrazný výchovný problém. Nabývá na její brutalitě, vynalézavosti a rafinovanosti.

Určitý vliv na šíření nepříznivých kriminálních jevů mezi mládeží má také nepochybně i rychlost kulturních a sociálních změn probíhajících v České republice. Tyto změny předstihují přirozený generační posun v řadě životních postojů, zkušeností a zvyklostí. Dosavadní sociální hodnoty a standardy jsou odmítány a pro nové chybí nejenom podmínky, ale zejména odpovídající rozdílné a přístupné vzory s jasnější strukturou. Do osobního, rodinného i sociálního života se negativně promítá i identifikace s nevhodnými vzory postojů a chování, destabilizace stávajících norem a hodnot, a s tím spojený stres a nejistota. Výsledkem je zdání, že všechno je možné. Tato situace tak s sebou přináší řadu sociálně patologických důsledků, např. netrpělivou snahu rychle se přiblížit novému životnímu stylu. Ten je ovšem některými osobnostně nezralými jedinci chápán pouze jako soubor hmotných znaků, jichž je třeba dosáhnout, a to i za cenu nelegitimních metod, včetně trestné činnosti.²⁶

Názory expertů na charakter a dynamiku závadového chování mládeže potvrdily, že dětští a mladiství delikventi se rekrutují převážně z rodin s kriminální zátěží, z rodin rozvrácených a sociálně a kulturně dezintegrovaných.

Naopak nepotvrdily obecně tradovanou hypotézu, že v ústavních zařízeních přibývá dětí z rodin společensky výše postavených. Odborníci, přicházející do kontaktu s delikventní mládeží, hodnotí své klienty jako agresivnější, méně ovladatelné, méně zodpovědné, s menší mírou sebekritičnosti a odolnosti vůči stresu. Zvláště rizikovou

²⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2004, s. 173-183.

kriminogenní skupinou jsou děti na útěku z domova a z výchovných zařízení a pak mladí lidé, kteří jsou po dovršení zletilosti propuštěni z institucionální péče.²⁷

3 Majetková trestná činnost

Práce se dále bude zabývat majetkovou trestou činností, která je celerepublikově nejobsáhlejší a podstatou této práce. Trestné činy proti majetku, představují převážnou část celkové kriminality, jsou vymezeny v Hlavě IX. zvláštní části trestního zákona. Jejich výčet je následující: § 247 Krádež, § 248 Zpronevěra, § 249 Neoprávněné užívání cizí věci, § 249a Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, § 249b Neoprávněné držení platební karty, § 250 Podvod, § 250a Pojistný podvod, § 250b Úvěrový podvod, § 250c Provozování nepoctivých her a sázek, § 251 - § 252 Podílnictví, § 252a Legalizace výnosů z trestné činnosti, § 253 Lichva, § 254 Zatajení věci, § 255- § 255a Porušování povinnosti při správě cizího majetku, § 256 Poškozování věřitele, § 256a Zvýhodňování věřitele, § 256b Pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím, § 256c Předlužení, § 257 Poškozování cizí věci § 257a § 257b Poškození a zneužití záznamu na nosiči informací, § 258 Zneužívání vlastnictví.²⁸

S účinností od 1.1.2010 budou tyto a další nové skutkové podstaty trestných činů u kterých již nebude vyžadováno formální pojetí trestného činu jako doposud (společenská nebezpečnost) uvedeny v druhé části, zvláštní části a to v Hlavě V. trestního zákoníku. Její znění bude následující: § 205 Krádež, § 206 Zpronevěra, § 207 Neoprávněné užívání cizí věci, § 208 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru, § 209 Podvod, § 210 Pojistný podvod, § 211 Úvěrový podvod, § 212 Dotační podvod, § 213 Provozování nepoctivých her a sázek, § 214 Podílnictví, § 215 Podílnictví z nedbalosti, § 216 Legalizace výnosů z trestné činnosti, § 217 Legalizace výnosů z trestné činnosti z nedbalosti, § 218 Lichva, § 219 Zatajení věci, § 221 Porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti, § 223 Zvýhodnění věřitele, § 224 Způsobení úpadku, § 226 Pletichy v insolvenčním řízení, § 227 Porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku, § 228 Poškození cizí věci, § 229 Zneužívání vlastnictví, § 230 Neoprávněný přístup k

²⁷ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 2000, s. 17-22.

²⁸ Zákon č. 140/1960 Sb. trestní zákon

počítačovému systému a nosiči informací, § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných, § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení.²⁹

Současná právní úprava trestných činů proti majetku poskytuje rovnocennou trestněprávní ochranu všem druhům a formám vlastnictví. Primárním objektem těchto trestných činů jsou tedy vlastnické vztahy a majetek. Ve velké většině případů bývá hlavním cílem pachatele vlastní obohacení, případně poškození cizího majetku. Podle tohoto pojetí lze rozdělit majetkové trestné činy do dvou skupin.

Pro první skupinu trestných činů proti majetku je charakteristická zjištnost, jednání směřuje k obohacení pachatele nebo jiných osob na úkor cizího majetku. Sem patří klasické trestné činy jako jsou krádež podle § 247, zpronevěra podle § 248, neoprávněné užívání cizí věci podle § 249, podvod podle § 250-250c tr.z a některé další. Podmíněně sem lze zařadit i trestné činy podílnictví podle § 251, 252 a 252 tr.z.³⁰

Do druhé skupiny trestných činů, při jejichž páchaní pachatel není veden úmyslem se obohatit, ale spíše zamýšlí poškodit jiné osoby, patří trestné činy porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 a 255a, poškozování věřitele podle § 256 poškozování cizí věci podle § 257 a 257b, poškození a zneužití záznamu na nosiči informací podle § 257a, zneužití vlastnictví podle § 258 trestního zákona.

Majetkovým aspektem se vyznačuje i řada jiných trestných činů, jejichž skutkové podstaty jsou uvedeny v jiných hlavách zvláštní části trestního zákona. Jedná se například o trestné činy záškodnictví a sabotáže podle Hlavy I., pytláctví podle Hlavy III, řada ohrožovacích trestných činů podle Hlavy IV., loupež a vydírání podle Hlavy VIII, zvláštní části trestního zákona. Tyto trestné činy mají jiný primární objekt, obohacení se, nebo způsobení škody jinému zde však může být okolností podmiňující vyšší trestní sazbu. Zvláště charakteristické je to prakticky pro všechny hospodářské trestné činy podle Hlavy II. zvláštního zákona.

²⁹ Zákon č. 40 /2009 trestní zákoník

³⁰ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 367.

Na druhé straně jsou z okruhu majetkové kriminality vylučovány specifické druhy útoků, které sice spadají pod skutkové podstaty trestných činů majetkových, jsou však spáchány při hospodářské a obchodní činnosti, ohrožují či narušují hospodářský řád a mají tedy spíše kriminologický charakter hospodářské kriminality, s níž bývají také obvykle vykládány. To je charakteristické pro rozhodující většinu útoků řazených pod skutkové podstaty např. podvodů podle § 250-250b, porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255 a 255a, poškozování věřitele podle § 256 či zvýhodňování věřitele podle § 256a tr.z.³¹

3.1 Fenomenologie majetkové kriminality

Majetkové trestné činy trvale tvoří nejpodstatnější část celkové kriminality. Z hlediska struktury kriminality je nejtypičtější a nejfrekventovanější krádež. Tyto jsou dle statistik Policie ČR děleny na krádeže prosté a krádeže vloupáním, které jsou následně dále členěny na vloupání do obchodů, restaurací a jídelen, do bytů, chat, krádeže motorových vozidel, krádeže věcí z aut, krádeže jízdních kol a krádeže v bytech. Charakteristická u krádeží vloupáním je doprovodná kriminalita, jako je porušování domovní svobody a poškozování cizí věci.

Z krádeží vloupáním jsou nejčastěji v celorepublikovém měřítku krádeže věcí z aut. Mezi pachateli je trvale vysoký počet recidivistů a mladých osob, krádeže jsou páčány i dětmi do 15 let. Předmětem krádeže jsou nejčastěji autorádia a cennější věci uložené ve vozidlech. Pachatelé realizují z velké části svou kořist ve spolupráci s majiteli zastaváren či prodávají při osobním styku například v hernách a restauracích, někdy i s konkrétním odběratelem.

Na druhém místě figurují, co do absolutního počtu, krádeže motorových vozidel. Často jsou realizovány vysoce organizovanými skupinami profesionálních pachatelů. Odcizená vozidla pak končí jak v zahraničí, tak na domácím trhu jako náhradní díly, nebo vozidla sloužící k přestavbě - legalizaci, nebo jsou opakovaně použita k podvodům za účelem získání finančního prospěchu od pojišťoven. Posledním fenoménem v této oblasti,

³¹ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 368.

jsou krádeže dílů přímo ze zaparkovaných vozidel na ulici, a to i přestože se pachatelé vystavují vysokému riziku dopadením i ze strany majitele na místě. Obráceně ale způsobí nižší následek, který je pak určující při kvalifikaci trestného činu.

U těchto případů trestné činnosti je také zapotřebí spolupráce dalších osob. Ty, které například vozidla převážejí, legalizují v evidencích vozidel či rozebrané prodávají prostřednictvím bazarů na náhradní díly, mající nedostatečné krytí, je jejich individuální identifikace pokud pomínou evidenční výrobní čísla, která bývají odstraněna či latentní identifikaci, vytvořenou majitelem, téměř vyloučena. Nutno také poznamenat, že s touto trestnou činností se pojí i další trestná činnost jako je úplatkářství, podílnictví, legalizace výnosu z trestné činnosti, padělání a pozměňování veřejné listiny, zneužití pravomoci veřejného činitele apod..³²

Velice častá jsou také vloupání do bytů a rekreačních objektů. Byty a chalupy jsou velice často typovány a k vniknutí je používáno hrubé násilí. Při krádeži vloupáním do bytů se pachatelé nejčastěji zaměřují na cennosti, jakými jsou šperky, elektronika, umělecké předměty apod. Pachatelé této trestné činnosti většinou působí ve skupině, na rozdíl od vloupání do rekreačních objektů. Těchto se většinou případů dopouštějí individuální pachatelé, kteří hledají především jídlo a možnost odpočinku, ale s posunem doby též levný zdroj elektronáradí, zahradní techniky, elektroniky a jiných cenných věcí, které dále prodávají i prostřednictvím podílníků.

Vážné škody působí i vloupání do církevních objektů, kde se často organizování pachatelé zaměřují na věci vysokých hodnot historické a umělecké povahy, často na objednávkou sběratelů z tuzemska i zahraničí. Odhaduje se, že spousta těchto předmětů je vyvážena do zahraničí prostřednictvím překupníků.³³

3.2 Příčiny a kriminogenní faktory majetkové trestné činnosti

Stav, struktura i dynamika majetkové kriminality jsou důsledkem působení celé řady faktorů, z nichž je velmi složité určit ty nejvýznamnější. Vysoký podíl majetkové trestné

³² KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 368-371.

³³ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 372.

činnosti a klasický charakter majetkových deliktů je důvodem, že faktory ovlivňující trestnou činnost mají široký rámec, tedy že je možno určit příčiny obecnějšího rázu, které mohou působit nejen u majetkové, ale i u jiných druhů kriminality. Hlavní příčiny vysokého stavu majetkové kriminality je tedy možno hledat především v historicky daných příčinách, spočívajících především ve sféře psychické a sociální, a to od negativních výchovných vlivů v rodinném prostředí, přehlížení drobnějších prohřešků ve škole, nevhodného využívání volného času mládeží, negativního vztahu k práci až k minulým režimem deformovanému vztahu k majetku. Porevoluční období od roku 1989 bylo provázáno celým souborem krátkodobě působících faktorů, které významným způsobem ovlivnily nežádoucí prudký nárůst majetkové kriminality v tomto období. Převratné společenské a ekonomické změny se tak staly samy do značné míry obecnějším kriminogenním faktorem.

Generace vychované před rokem 1989, které se náhle ocitly v nové sociální realitě, se vyznačovaly velice nízkou úrovní právního vědomí. Stejně tak byla i nízká úroveň mravního vědomí, související se všeobecnou morální devastací i s tím, že prakticky celá mladší populace prošla socialistickou výchovou. Jedním z neblahých důsledků této výchovy byla neúcta k cizímu majetku, kdy zejména rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví bylo zcela obecným a veřejnosti často tolerovaným jevem. Lidé s takovou morální výbavou se dostávají do kontaktu se zcela jinou sociální realitou, která zejména ve svých počátcích otevírá pro nepoctivé jednání zcela mimořádné možnosti.³⁴

To vede k mylnému chápání nové svobody a demokracie, kterou si tito lidé vysvětlují egoisticky pouze ve svůj prospěch na úkor osobních spoluobčanů. Obnovením tržního hospodářství se především změnilo chápání majetkových hodnot, které přestaly být pouhým předmětem spotřeby a staly se i zdrojem kapitálu, bez kterého nelze podnikat. Právě o podnikání vznikl ve společnosti značný zájem, ale chyběl tu k podnikání nezbytný disponibilní kapitál. Zájem o podnikání byl vyvolán i tím, že mnoho začínajících podnikatelů vidí v podnikání za každou cenu pouze prostředek k rychlému zbohatnutí a dosažení hmotného blahobytu. Tradice v této oblasti byly na desetiletí přerušeny, takže schází i nutná podnikatelská etika. Dochází pak k užití praktik, které se osvědčovaly v dřívější socialistické stínové ekonomice, i k prosazování se bezohlednou dravostí,

³⁴ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 372.

agresivitou a podlézáním, jehož účelem je získání vděku nadřízených, lepší pracovní pozice či finanční odměny.

Obecně známá skutečnost, že majetkové rozdíly vznikly mnohdy nelegálním způsobem a že evidentní trestná činnost mnohdy není postihována a pachatelé z ní mohou těžit, pak může vést k vytváření vlastních morálních norem a k oslabení působení morálních zábran.

Majetková polarizace společnosti poté vedla i k rozvrstvení některých příčin trestné činnosti podle společenských skupin. Nově se konstitovala skupina osob zcela nemajetných, která neuspěla v tržní konkurenci. Sem patří bezdomovci, tuláci, žebráci, kteří svůj nejnižší sociální status zaujali v důsledku buď svého vlastního jednání (zkrachovali podnikatelé, osoby vyhýbající se práci, osoby vracející se z výkonu trestu, kteří již nenašli práci), nebo v důsledku objektivních nepříznivých okolností (např. ztrátou zaměstnání v důsledku omezování výroby, v důsledku zvyšující se nezaměstnanosti). Náleží sem patrně i osoby, které žijí na hranici chudoby, a osoby, jejichž sociální i ekonomický status se oproti minulosti podstatně zhoršil a svůj stav velmi intenzivně prožívají (důchodci, příslušníci etnických minorit, osoby žijící z prostředků na hranici sociálního minima, z minimálních mezd, část mladých rodin s dětmi, horníci apod.). Podstatným motivem této společenské skupiny, která své postavení nemůže zlepšit legální cestou, bude tedy patrně bída a nouze, resp. potřeba uspokojit své základní potřeby a vytvořit si alespoň základní podmínky pro důstojný život (známé jsou případy drobné majetkové delikvence páchané bezdomovci proto, aby se dostali do výkonu trestu a přežili tam zimní období).³⁵

Druhou skupinu tvoří příslušníci středních vrstev, jejichž fyzická existence je hmotně zajištěna. Úsilí těchto vrstev o další zvýšení své hmotné životní úrovně není tedy motivován jen bezprostřední potřebou, nýbrž i snahou prestižně se vyrovnat jiným. V této své touze vyrovnat se příslušníkům své vrstvy, předstihnout je, nebo alespoň zabránit tomu, aby u této vrstvy byli vyloučeni, jsou dále podporováni např. reklamou, která je zaměřena na umělé vytváření nových potřeb, i módními trendy (nutnost vlastnění osobního vozu prestižní značky, zahraniční dovolené, značkové oblečení apod.). Při rozporu mezi takto zvýšenými

³⁵ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 373.

nároky a podmínkami jejich uspokojení pak zejména morálně slabší jedinci často volí kriminální řešení.

Relativní nouzi mohou být vystaveni i příslušníci nejvyšších a nejbohatších vrstev, k uspokojování svých relativních potřeb však častěji využívají hospodářskou kriminalitu, kterou mohou získat vyšší finanční prostředky. Pokud je u nich zjištěna majetková kriminalita, jedná se spíše o činy páchané z touhy po dobrodružství (drobnější krádeže v obchodech), nebo bez zjevných motivů či z potřeby zahnat nudu (poškození cizího majetku příslušníky tzv. „zlaté mládeže“).

Zvláštní skupinou mezi dvěma skupinami výše uvedenými pak tvoří patrně také osoby, které se profesionálně věnují majetkové trestné činnosti a z jejího zisku uhrazují své životní potřeby. Jde především o deklasované recidivní živly, jejichž životní úroveň může být i dosti vysoká zejména v případech, pokud provádějí trestnou činnost organizovaným a vysoce odborným způsobem. Právě proti této skupině je zapotřebí nasadit nejdůraznější preventivní i represivní prostředky.³⁶

4 Prevence a kontrola majetkové kriminality

Východiskem pro omezování majetkové kriminality jsou preventivní opatření v sociální oblasti. Důraz by měl být kladen na vybudování fungující struktury státních a mocenských orgánů a na zkvalitnění legislativní činnosti. Obecně platí, že sociální politika by měla být zaměřena na děti a mládež počínaje výchovou v rodině přes školní výchovu a mimoškolní aktivity a trávení volného času. To je pro některé rodiče, s ohledem na finanční zatížení, workoholismus, případně nucené pracovní vytížení, značný problém. Nelze v tomto směru přehlédnout ani oslabení dalších autorit, kterou je v první řadě pedagog postaven do pozice snášet veškerou agresi mladistvých. Tento způsob podporovaný mnohdy i rodičem vede k oslabení i ostatních autorit a osvojení nežádoucích vzorců chování.

Preventivní charakter mají i opatření v oblasti bydlení a budování sociální záchranné sítě, podpora nestátních neziskových a dobročinných organizací, prioritou musí mít také vytváření dostatečných pracovních, rekvalifikačních, vzdělávacích a výcvikových

³⁶ KUČTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 374.

příležitostí a snižování nezaměstnanosti, která se stala nebezpečnou příčinou majetkové trestné činnosti. Tato opatření primární prevence mohou významně přispět zejména ke snížení výše uvedené tzv. kriminality z nouze, u kriminality z blahobytu nelze jejich pozitivní působení přeceňovat.³⁷

Velmi efektivní mohou být i opatření tzv. situační prevence, která jsou zaměřena na specifické normy trestných činů, u nichž jsou jejím prostřednictvím omezovány příležitosti k jejich páčání, a zvyšování možnosti dopadení pachatele. Mají především organizačně technický a personální charakter. Jejich subjektem jsou pak vedle státu stále častěji i potencionální oběti majetkových trestných činů. Toto opatření v sobě spojuje prvky osobní ostrahy s technickým zabezpečením určitých objektů, které mohu být napadány.

Jedním z důležitých subjektů prevence jsou orgány policie, zejména hlídkové a pořádkové služby, které se potýkají s finančním deficitem, nekompetentnosti osob v klíčových pozicích a v konečném důsledku i s akceschopností, jejichž pouhá přítomnost na určitých místech již sama o sobě může odradit potencionální pachatele. V tomto směru se doporučuje zintenzivnit hlídkovou službu přímo na ulicích posílením pěších hlídek, ale např. i jízdních hlídek tam, kde to může vytvořit výhodu při kontrolách objektů či stíhání přistižených pachatelů.³⁸

³⁷ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 375.

³⁸ KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2005, s. 376.

EMPIRICKÁ ČÁST

Úvod empirické části se bude zabývat majetkovou kriminalitou Frýdlantského výběžku, jeho geografickým vymezením a popisem jeho specifík v komparaci s Libercem. Dále bude provedena analýza spisové dokumentace, z které budou zpracována data a stanoveny předpoklady včetně jejich vyhodnocení.

5 Popis Frýdlantského regionu

Obrázek 1

Území Frýdlantského regionu tvoří uzavřenou část Libereckého kraje, ohraničenou ze tří stran státní hranicí s Polskem a oddělenou od vnitrozemí České republiky hřebenem Jizerských hor. Frýdlantsko se svažuje od jihovýchodu k severozápadu a otvírá se do Lužické nížiny. Do roku 1945 byla celá oblast Horní Lužice osídlena převážně německým obyvatelstvem. Po roce 1945 došlo k násilnému vysídlení naprosté většiny obyvatelstva a postupné osídlení novými obyvateli, kteří ovšem k regionu neměli žádné

úzké vazby. Tím došlo k přetrhání tradičních vazeb v komunitě, narušení běžných tradic a vztahů mezi obyvatelstvem. Frýdlantsko je třetím největším a zároveň nejméně zalidněným správním obvodem Libereckého kraje.

Na území Frýdlantska, které do počátku 60 let užíval status okresu, a obyvatelstvo zde bylo po válce dosídleno³⁹, se v současné době nachází 18 obcí. Čtyři z nich mají statut města. Pověřenou obcí s rozšířenou působností je největší město v regionu Frýdlant

³⁹ ANDĚL, R., KARPAS, R. a kol. *Frýdlantsko*. 2002. s. 166.

s celkem 7 500 obyvateli. V regionu žije celkem 24 349 obyvatel a hustota v regionu o rozloze 349, 01 km² je 70,3 obyvatel na 1 km².⁴⁰

Nutno konstatovat, že Frýdlantsko je region ekonomicky velmi zanedbaný, s vysokou mírou nezaměstnanosti a malým ekonomickým potencionálem. Jeho populační složení, odliv pracovních sil mimo region (dojíždění za prací), nedostatek kvalifikovaných sil, úbytek mladých lidí (stěhování z venkova do měst, z Frýdlantska do Liberecka) vede k pomalému rozvoji celého regionu, který se odráží ve všech oblastech života v této oblasti.

Jedním z hlavních problémů výběžku, který je níže graficky znázorněn, je vysoká nezaměstnanost, která se odráží v celé síle se všemi negativní dopady na zde žijícím obyvatelstvu.⁴¹

6 Metody průzkumu

Pro průzkum byla zvolena v první řadě analýza spisové dokumentace, která obsahuje i rejstřík trestů a to z důvodu, že je nedílnou součástí každého průzkumu. Ze spisové dokumentace budou především získána data o pachateli majetkové trestné činnosti, kterými budou pohlaví, věk, stav, vzdělání, majetkové poměry, závislost, zaměstnanost a kriminální minulosti. Tato data budou dále využita pro zpracování grafů a zjištění možných rizik, která ovlivňují motivaci pachatele pro páchaní majetkové trestné činnosti.

Dále bylo použito metody analýzy statických dat, pro kterou byla využita data ze statistik Policie České republiky a Úřadu práce. Jejím účelem bude vyhodnocení vývoje kriminality a nezaměstnanosti a vyobrazení dlouhodobých trendů v dané oblasti v komparaci nedalekou správní oblasti Liberce.

7 Popis a charakteristika vzorku

Zkoumaným vzorkem, bude analýza 120 spisů uložených v archivu PČR KRP ÚO SKPV Liberec z let 2003-2008 týkající se majetkové trestné činnosti spáchané osobami

⁴⁰ Český statistický úřad Liberecký kraj: *Správní obvod obce s rozšířenou působností* [online]. 2009 [cit. 2010-12-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.vykazy.cz/xl/ediciplan.nsf/tab/0F002B6A8A>>.

⁴¹ Liberecký kraj: *Program rozvoje Libereckého kraje dostupné z: 2007-2013* [online]. 2009 [cit. 2009-11-27]. Dostupné z WWW: <http://www.kraj-lbc.cz/public/orlk/prlk_cerven2007_146dfbf98b.pdf>.

bydlícími trvale na území Frýdlantského výběžku. Na základě poznatků získaných během studia a zkušeností získaných během svého osobního a profesního života byly stanoveny níže uvedené předpoklady.

8 Stanovení předpokladů

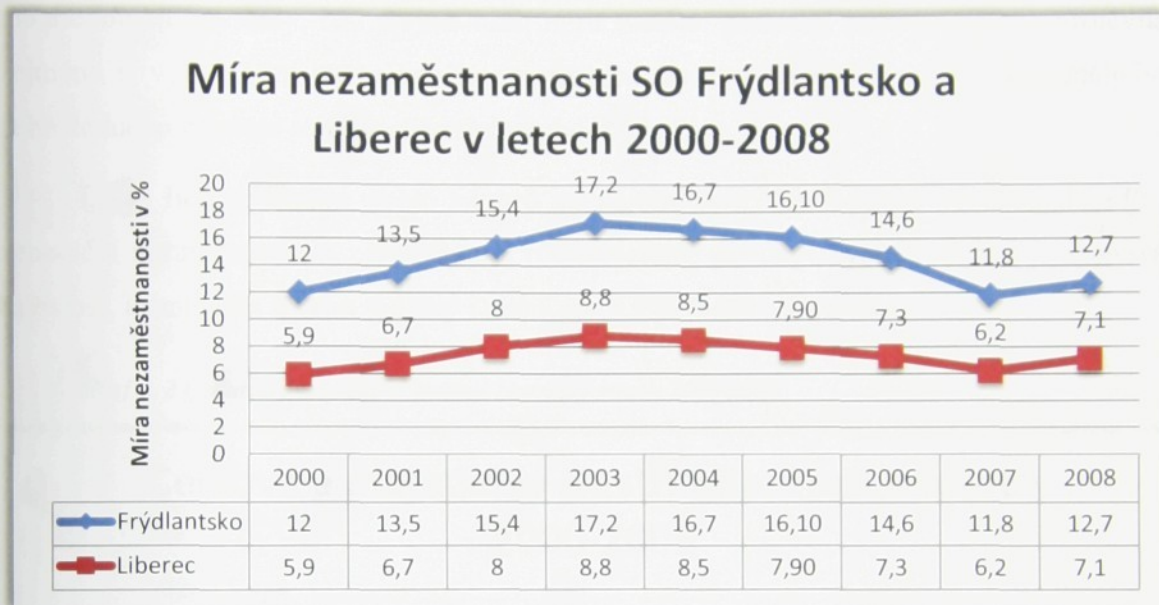
- 1. Majetkové trestné činnosti se dopouští sociálně slabí občané bez zaměstnání.**
- 2. Majetkové trestné činnosti se ve většině případů dopouští občané s nízkým stupněm vzdělání.**
- 3. Majetkové trestné činnosti se v 80 % převážně dopouští dospělé osoby mužského pohlaví.**

Výše uvedené předpoklady byly stanoveny na podkladě provedené analýzy 120 spisů uložených v archivu PČR KRP ÚO SKPV Liberec z let 2003-2008 týkající se majetkové trestné činnosti spáchané osobami bydlících na území Frýdlantska. Jako metoda ověřování předpokladů byla zvolena metoda analýzy statistických dat Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí. Dále technika sekundární a obsahové analýzy dat, přičemž u každého pachatele byl zjišťován jeho věk, pohlaví, stav, typ dosaženého ukončeného vzdělání, zaměstnání, poměr majoritní společnosti vůči osobám minoritní společnosti a recidivujících osob, druh závislosti, která byla u pachatele zjištěna. Rovněž bylo zjišťováno, která věková skupina osob, je nejvíce postižena tímto sociálně patologickým jevem.

9 Vyhodnocení statistických dat

Vyhodnocením statistických dat v spadající do kompetence Ministerstva vnitra a Ministerstva práce sociálních věcí dostupných na jejich webových stránkách byly graficky zpracovány trendy, které byly porovnávány v časovém horizontu let 2000 až 2008.

Graf č. 1 Míra nezaměstnanosti SO Frýdlantsko a Liberec v letech 2000-2008

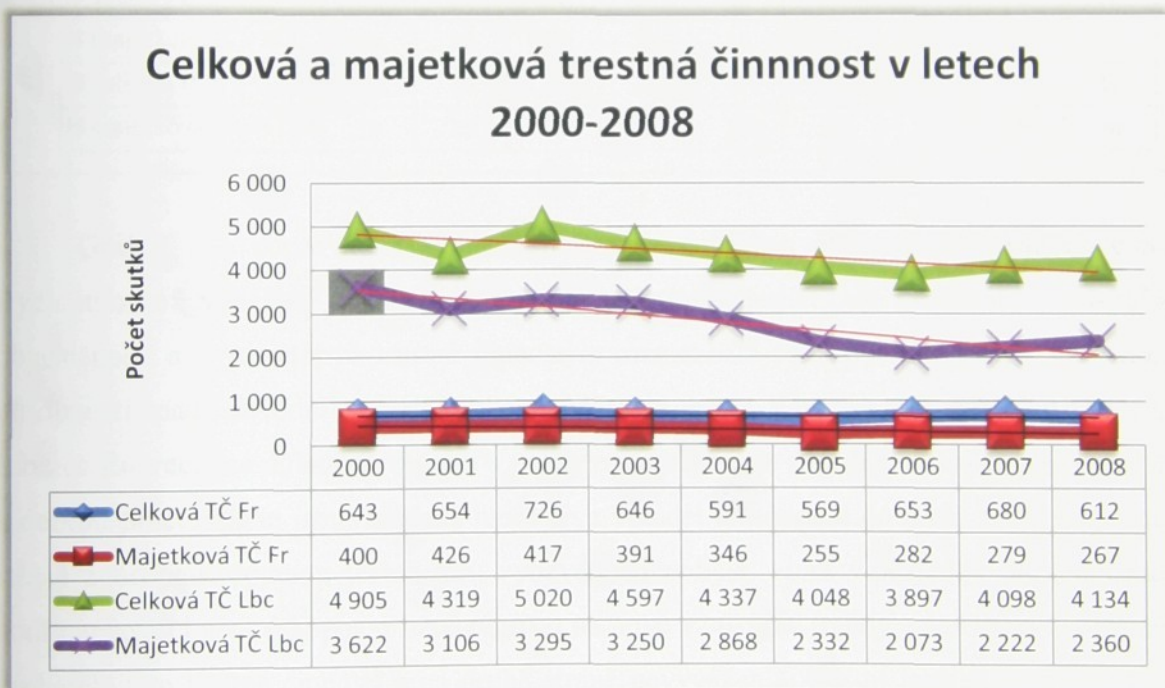
Z grafu č. 1 znázorňujícím nezaměstnanost ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Frýdlantska, který kopíruje i policejní teritorium skládající se z obvodního oddělení Frýdlant, Nové Město a Hejnice, je patrné, že oproti správnímu obvodu obce s rozšířenou působností Liberce, kde žije zhruba 60 % všech obyvatel okresu, je procento nezaměstnanosti zpracované z dat výročních zpráv úřadu práce, patrná cca jednou taková nezaměstnanost. Ta je i dle názoru autora způsobena zejména nedostatkem pracovních příležitostí, pro některé jedince velkou vzdáleností od Liberce v kontextu omezené, nevyhovující dopravní infrastruktury i obslužností, v některých případech též suplovanou velkými firmami ve spolupráci s úřady práce, ale hlavně důsledkem dlouhodobě přetrvávajícího problému týkající se nízké vzdělanostní úrovně obyvatel, projevující se ve všech odvětví života jedinců. Pro srovnání lze uvést, že na Frýdlantsku je 41,2 % nezaměstnaných bez jakékoli kvalifikace a 14 % nezaměstnaných s maturitou, oproti

zbývající části okresu, v němž je bez kvalifikace 28,6 % nezaměstnaných a minimálně 29,1% s maturitou.

Vysoká nezaměstnanost může být též pravděpodobně důsledkem nízkého zájmu o minimálně placenou práci, mnohdy ochoty pracovat a v neposlední době též důsledkem zaměstnáváním zahraničních dělníků, zejména z Polska. Tyto „levné“ pracovní síly ochotné pracovat za minimální mzdu, bez připomínek vůdčí zaměstnavateli a přivydělávat si dlouhodobými přesčasy, řeší zřejmě nižší míru sociální podpory, která se naplno projevila zejména u vyšetřování trestného činu zanedbání povinné výživy v podobě minimálního nebo žádného příspěvku státu postiženým osobám.

Dá se říci, že souhrn těchto faktorů má za následek dlouhodobou a v řadě případů i generační nezaměstnanost, přispívající k růstu sociálně patologických jevů jako je drogová závislost, kriminalita a s tím spojený i noční život v hernách a restauracích.

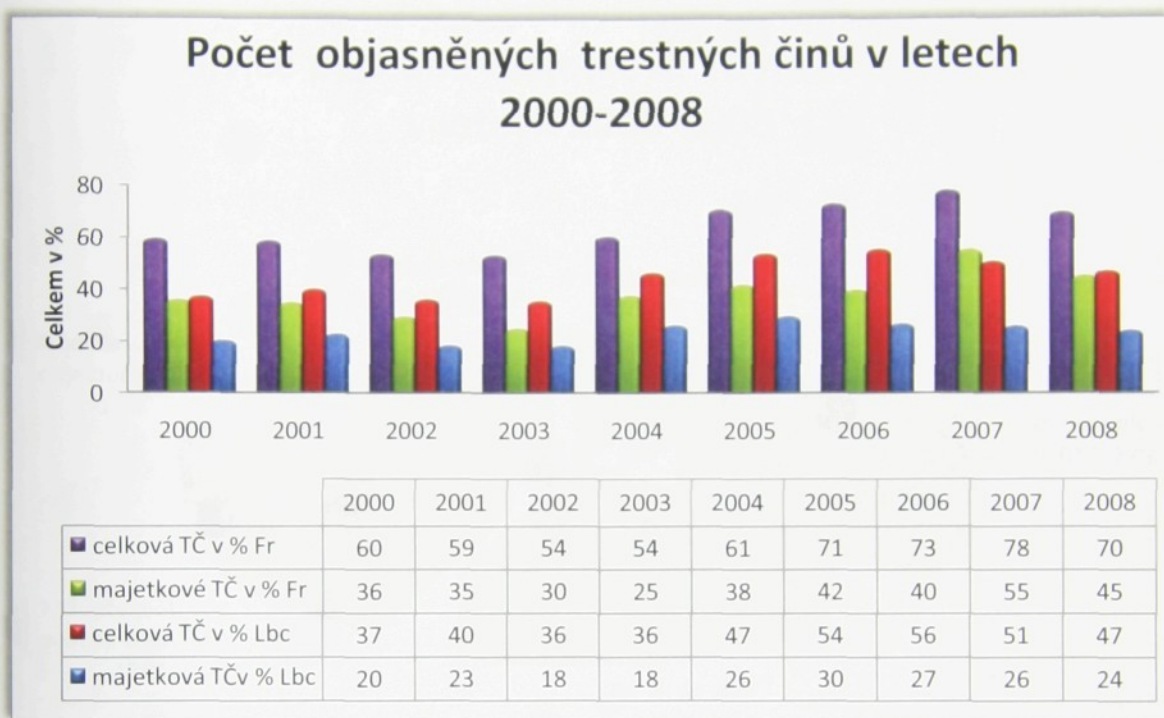
Graf č. 2 Celková a majetková trestná činnost v letech 2000-2008

Grafické vyobrazení včetně tabulky znázorňuje celkovou a majetkovou trestnou činnost správních oblastí Frýdlantska a Liberce v rozmezí let 2000-2008 zaznamenávající menší výkyvy, které jsou dle názoru autora u některých ukazatelů ovlivněny způsobem vykazování trestné činnosti a kriminalizací některých jednání, má klesající trend. Z grafu a

tabulky je také zřejmé, že podíl majetkové trestné činnosti, jak na Frýdlantsku, tak v krajském městě Liberec, dosahuje 50% a více procent celkové kriminality.

Graf č. 3 Počet objasněných trestných činů v letech 2000-2008

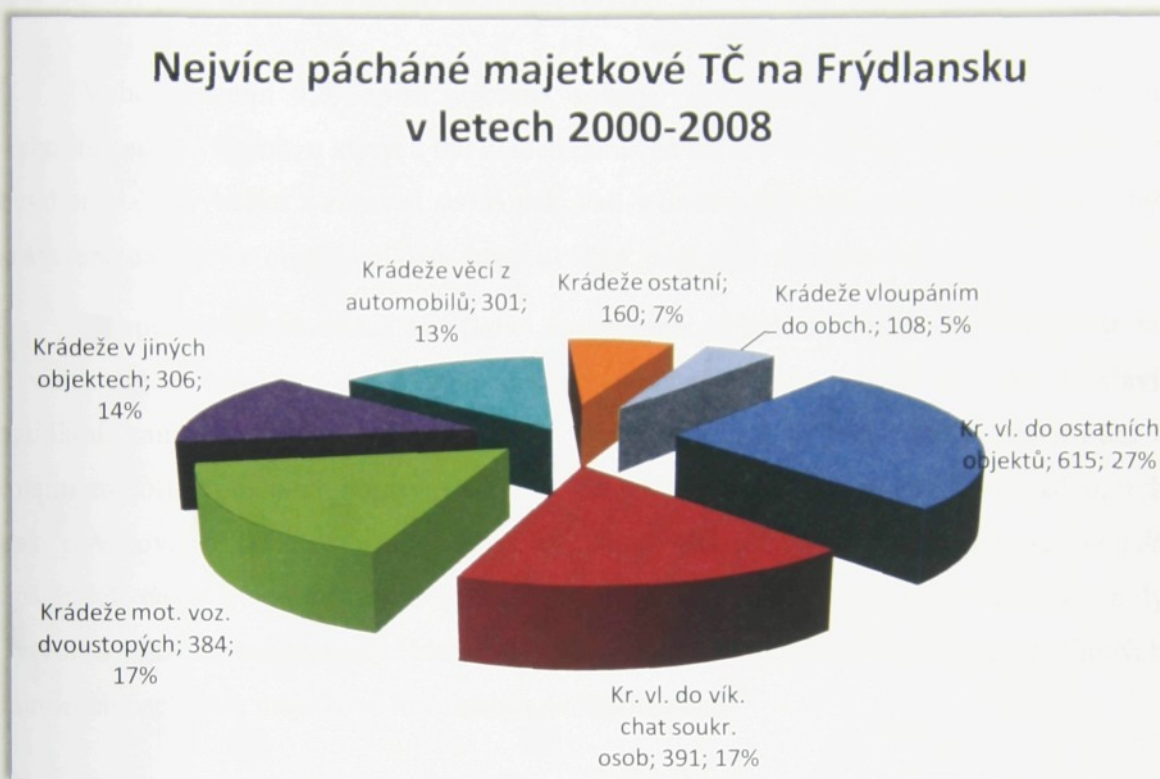

Graf č. 3 a doprovodná tabulka znázorňuje celkovou objasněnost trestných činů frýdlantského výběžku uváděnou v procentech pohybující se v rozmezí 54-78% objasněnosti a u majetkové trestné činnosti v rozmezí 25-55% oproti Liberci, do jehož působnosti spadá obvodní oddělení Liberec Město, Liberec Vápenka, Liberec Vratislavice, Liberec Ruprechtice. Dlouhotrvajícím a palčivým problémem zásadně snižující objasněnost a dobrou práci policie jsou krádeže motorových vozidel a vloupání do nich. Ta je na jedné straně způsobena špatnou technickou vybaveností policie, která v důsledku dlouhodobého podfinancování není schopna pružně reagovat na nově vznikající trendy a špičkově vybavené pachatele této trestné činnosti a na druhé straně nevyváženou trestní legislativou v oblasti těžko prokazovaného trestného činu krádež a neoprávněného užívání cizí věcí s neúměrně nízkou trestní sazbou.⁴² Další problém spočívá v organizovaném páčání této trestné

⁴² Pro ilustraci u trestného činu krádeže, pachatel krádeží motorových vozidel hrozí trest v krajním případě trest odnětí svobody až na 12 let oproti neoprávněnému užívání, pro nějž je odsouzen v zákonné sankci

činnosti a možnosti zaregistrovat vozidla na základě neověřené plné moci i s přeraženými identifikačními znaky.

Graf č. 4 Nejvíce páchané majetkové TČ na Frýdlantsku v letech 2000-2008

Vyhodnocením statistických dat MVČR v letech 2000-2008 v případě majetkové trestné činnosti Frýdlantska bylo zjištěno, že nejvíce tento výběžek zužuje se 27% krádeže vloupání do ostatních objektů, krádeže vloupání do chat v soukromém vlatnictví, krádeže motorových vozidel se 17%, krádeže v jiných objektech s 14%, krádeže věcí z automobilů s 13%, ostatní krádeže se 7% a krádeže vloupáním do obchodů s 5%. Nutno podotknout že do grafu byly začleněny jen trestné činy, které přesáhly hranici 100 případů ve sledovaném období, které byly autorem považována s ohledem na jejich četnost za legitimí hranici sociálně patologického jevu zásadně ovlivňující životy místních občanů.

V rozmezí 20-96 případů se v předmětném období pohybovaly trestné činy poškození cizí věci, krádeže součástí z motorového vozidla, krádeže vloupáním do

odnětím svobody šesti měsíců až tři let nebo zákazem činnosti. Tento nepoměr je zachován i u nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. platného od 1.1.2010.

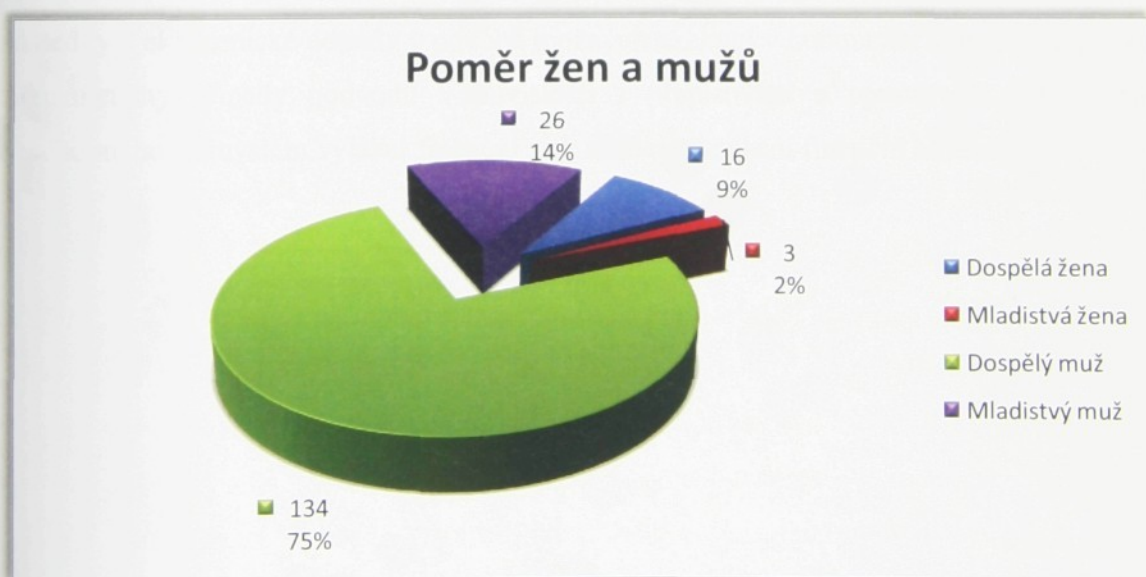
rodinných domů, restaurací, kiosků, bytů, škol, krádeže jízdních kol, jednostopých vozidel, kapesní krádeže, podvody.

10 Analýza spisové dokumentace

Vyhodnocením 120 spisů vybrané spisové dokumentace, z nichž bylo celkem vyhodnoceno 179 osob, u kterých byl kladen důraz na to, aby se jednalo o jedince bydlící ve Frýdlantském výběžku a zároveň se neopakovali v dalších vyhodnoceních a mohla tak být sestavena co nejvíce objektivní data, která ukážou, jaké jsou nejrizikovější faktory.

Ze spisové dokumentace majetkové trestné činnosti byla s ohledem na dostupnost dat a v souladu se zákonem o osobních údajích zpracována data týkající se věku, pohlaví, vzdělání, zaměstnání, kriminální minulosti, druh závislosti a s přihlédnutím na osobní a místní znalost i zpracován poměr etnické menšiny k majoritní společnosti. Za menšinu, byli pak považováni cizinci a osoby, které bylo možno k této skupině přiřadit na základě zjištěných dat z evidence a antropologického vzhledu. Z takto získaných podkladů byly vytvořeny níže uvedené grafy, které dle názoru autora vypovídají o možných rizikových faktorech pachatelů majetkové kriminality na Frýdlantsku.

Graf č. 5 Poměr žen a mužů

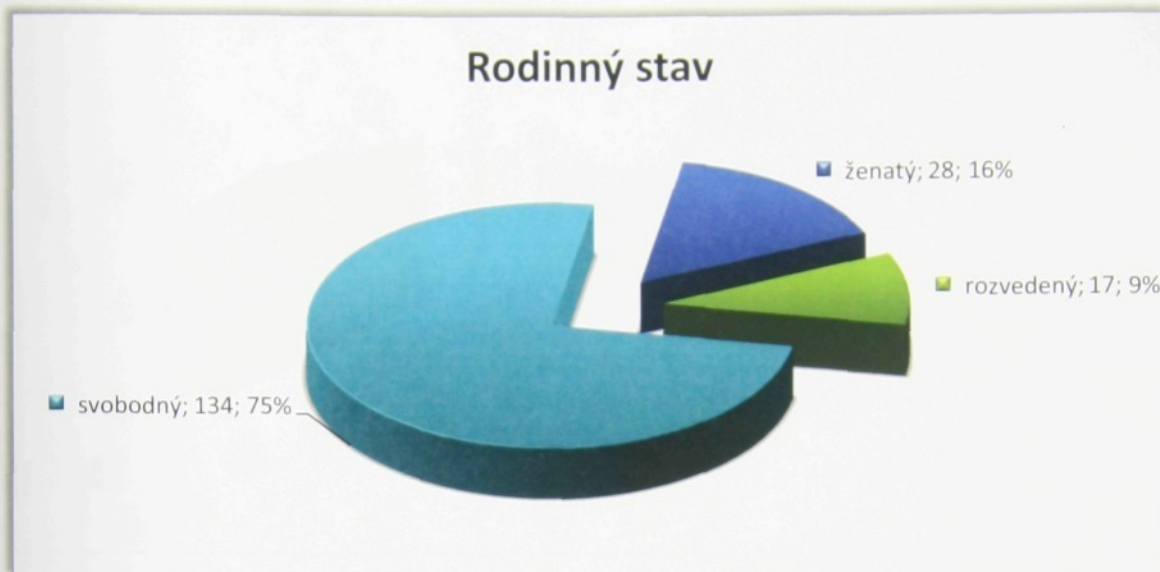

Ze zpracovaných údajů analýzy spisové dokumentace bylo zjištěno, že nejvíce rizikovou skupinou majetkové trestné činnosti se 75% jsou dospělí muži, což do značné míry koresponduje i se stanoveným předpokladem č. 1, v němž autor předpokládal na základě profesní zkušenosti, že této činnosti se v 80 % převážně dopouští dospělá osoba mužského pohlaví. Autor má za to, že zjištěná 5% odchylka není tak významná, aby byla zkoumána její příčina s ohledem na nízký vzorek zpracovaných dat. Jako druhá riziková skupina s 14% byl zjištěn mladistvý muž do 18 let. Třetí skupinu s 9% tvoří dospělé ženy a čtvrtou skupinu tvoří se zanedbatelnými 2% mladistvé ženy, u kterých nebyla v takové míře zaznamenána recidiva, tak, jak tomu je u mužů.

Do zpracovaných dat byly začleněny i spisové materiály týkající se úvěrových podvodů a podvodů, které jsou jinak v policejních statistikách uváděny u hospodářské trestné činnosti, neboť neměly hospodářský charakter, o kterém lze obecně říci, že jejími pachateli jsou osoby s vyšším společenským statusem i vyšším vzděláním na rozdíl od majetkové kriminality, kde jsou častými pachateli jedinci z nižších společenských vrstev, jejichž primární objekt je zaměřen na získání finančního prospěchu. Více méně těmito osobami ve spisové dokumentaci uváděnou pohnutkou zisku finančních prostředků pro svou obživu a osobní spotřebu.

Tento druh majetkové kriminality byl zejména charakteristický pro ženské pohlaví a osoby nad 50 let, které takto řešili svou tíživou sociální situaci, bez ohledu na trestně právní následky a ekonomické dopady v podobě možných exekucí v budoucnu. Rovněž byly u žen zaznamenány případy podvodů v souvislosti s prepisování a upravování lístku práce neschopného s úmyslem vylákat finanční zisk a zatajení nálezů finanční hotovosti.

Graf č. 6 Rodinný stav

Další významným rizikem uvedeným v grafu č. 6 se ukázal rodinný stav. Mezi nejvíce rizikové patřili se 75% svobodní občané. S velkým odstupem 16% osoby ve stavu ženatý nebo vdaná a s 9% osoby rozvedené.

U svobodných osob se patrně jedná o důsledek hodnotové orientace, která je více či méně v rozporu s právními i morálními hodnotami mající často výrazně odlišnou skladbu, řadící do popředí jejích hodnotového systému více materiální hodnoty, majetek, peníze, bezstarostný život, pokud možno bez práce a více než na štěstí druhých jim záleží na sobě samotných.

Naopak jedinec žijící v rodinném, nebo obdobném poměru, mající jiný žebříček hodnot si pravděpodobně uvědomuje, že tento styl života by mohl vyvolat pro dané soužití ekonomické ztráty eventuálně sociální inkluzi v případě uvěznění.

Lze proto říci, že pro každého člověka i skupinu je charakteristický specifický hodnotový systém tvořený souhrnem hodnot zanesených v jejich vědomí a hodnotové hierarchií, který znamená pořadí důležitosti jednotlivých hodnot, přičemž její formování je ovlivňováno řadou faktorů, jako je například věk, rodinný stav a prostředí, v kterém se jedinec pohybuje, výchova, zdravotní stav, životní úroveň, pohlaví a podobně, což předurčuje všeobecné postoje, životní styl, morálku každého člověka a celkový vývoj jedince.

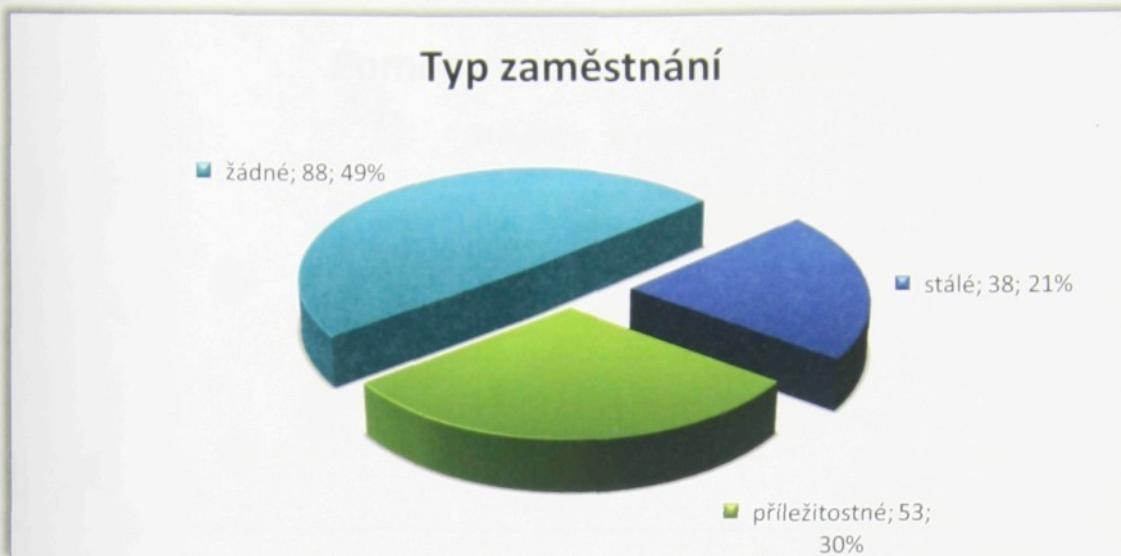
Graf č. 7 Typ vzdělání

Následující významným a hlavním zpracovaným ukazatelem v grafu č. 7 byl typ vzdělání. Zde bylo s ohledem na možnou dokumentovanou dostupnost rozděleno vzdělání pouze na tři skupiny a to základní, u kterého je předpokládáno, že ho v dnešní době dosáhl každý ve všech dostupných formách, středoškolské, bez rozdílu zda bylo s maturitou nebo bez ní či jiné a vysokoškolské rovněž bez bližší specifikace. Jako nerizikovější se ukázaly osoby pouze se základním vzděláním dosahující 62,6%.

Tyto osoby při páčání trestného činu jsou vedeny momentální vidinou rychlého zisku bez uvědomění si možných následků podléhající momentálnímu uspokojení potřeb. V jednom případě zde byl zaznamenán i případ vysokoškolsky vzdělané osoby s titulem Ing., který byl k této činnosti veden v důsledku své alkoholové závislosti a následných změn v hodnotové orientaci a hierarchii hodnot, v jejíž konsekvenci též přišel o rodinu, sociální status a zaměstnání. Druhou početnou skupinou s 36,9% byly osoby se středoškolským vzděláním. U těchto osob lze spatřovat plánovitost, promyšlenost a větší kombinační generalizaci při páčání trestné činnosti.

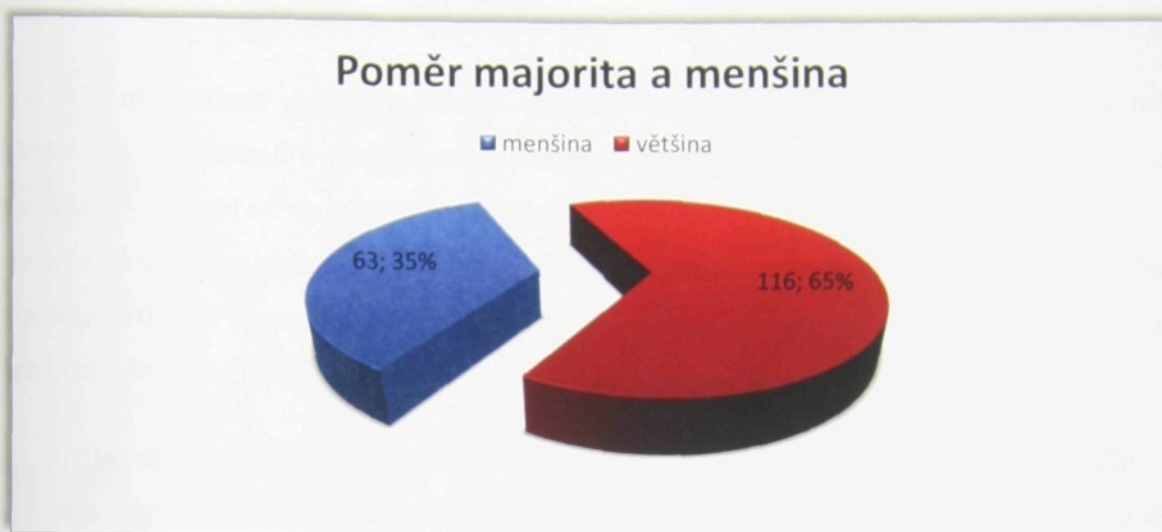
Graf č. 8 Typ zaměstnání

Mezi další podstatné rizikové faktory patří typ zaměstnání. To bylo rozděleno s ohledem na dokumentovanou dostupnost na žádné, do kterého byly zahrnuty osoby připravující se na své budoucí zaměstnání, vedení uchazeči o zaměstnání a rovněž osoby nevedené na úřadu práce. Do příležitostného zaměstnání byly zahrnuty osoby, které si na své živobytí vydělávaly příležitostnými a sezónními pracemi, aniž by k poměru byly vázány pracovní smlouvou, nevedení jako uchazeči o zaměstnání. Do stálého zaměstnání byly zahrnuty osoby pracující v řádném pracovním poměru na smlouvu. Zde se ukázalo, že typ zaměstnání do značné míry souvisel s typem vzdělání, neboť osoby bez zaměstnání dosahovaly ve většině případů pouze základního vzdělání a nemohly tak dosáhnout lépe placeného zaměstnání a konkurovat lidem s vyšším vzděláním, u kterých je předpoklad zvládnutí náročnější práce. Mezi dvě nejrizikovější skupiny, tak patřily osoby bez zaměstnání s 49% a osoby s příležitostným zaměstnáním s 30%. Nemalé zastoupení s 21% zde měly i osoby se stálým zaměstnáním.

Charakteristickým znakem všech těchto vyhodnocených osob a skupin byl nízký příjem ve většině případů pohybující se na hranici životního minima nebo minimální mzdy, bez vlastnictví movitého a nemovitého majetku.

Graf č. 9 Poměr majorita a menšina

Do grafu č. 9 autor této práce též zahrnul vyhodnocení poměru osob menšiny, která má v tomto regionu též velké zastoupení, přičemž za osobu menšiny byly považovány jak jeden cizinec Polské národnosti žijící trvale ve výběžku, tak osoby romského etnika, které byly ztotožňovány podle antropologického hlediska, neboť jak je známo ze sčítání lidu v roce 1991, kdy mohli Romové poprvé deklarovat svou národnost, tak se v České republice přihlásilo k romské národnosti pouze 33 489 osob. Romská populace, jejíž počet se odhaduje v České republice na 200 až 300 tisíc osob, uvedla při sčítání národnost jinou (většinou českou), buď kvůli neidentifikaci se s vlastním etnikem nebo ze strachu před diskriminací (nejen fyzickou, ale i společenskou).⁴³

Ukázalo se však, že její poměr vzhledem k počtu není zanedbatelný. Obecně lze říci, že některé trestné činy a to zejména krádeže páchané Romy doprovází míra vandalizmu, která není u pachatelů majority využívající nástroje, zahlazování stop tak markantní. Takto způsobené škody vloupáním mnohdy mnohonásobně převyšují cenu odcizené věci a znamenají v konečném důsledku v některých případech i povahu veřejného ohrožení. Jedná se zejména o krádeže barevných kovů, které jsou součástí elektrických vedení, drážních zařízení, nebo opuštěných fabrik a jiných nemovitostí. Autor práce má v tomto směru

⁴³ Romové v České republice: Situace Romů v letech 1989 - 1992 [online]. 2009 [cit. 2009-11-27]. Dostupné z WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18896>>.

bohatou zkušenost s tímto druhem krádeží, u níž se pachatelé nebáli přeseknout vysoké vedení sekerou i pod proudem, případně vytrhat elektrické vedení od vlakového návěstí.

V materiálech pojednávajících o romské kriminalitě převládá shoda, že se jedná především o kriminalitu majetkovou. Dostupné statistiky však opomíjí faktor nepřímého pachatelství. Na jehož majetkovém prospěchu se podílí zpravidla celá rodina pachatele. Jako společensky nejproblematictější je pak chápáno pojetí trestného činu krádeže a další majetkové trestné činnosti u některých romských skupin, že okrádání „gádžů“, tedy majority není vnímáno jako morálně špatné.⁴⁴

Dle názoru autora se nepotvrdily ani skeptické obavy z otevření hranic. Naopak došlo k zániku specifické trestné činnosti související s touto problematikou (podvody spojené s nelegální migrací, převozy kradených motorových vozidel a zemědělských strojů přes tzv. zelenou hranici atd.), neboť nebyly zaznamenány výrazné změny ve skladbě či druhu páchané majetkové trestné činnosti, alespoň v tomto regionu. Četnost těchto útoků je dána mizivým procentem, které je pravděpodobně důsledkem dlouholetého příhraničního soužití zde bydlících jedinců a neatraktivností výběžku se všemi důsledky. Mnozí pachatelé tak volí jiné, atraktivnější lokality a dálniční přechody, které jim umožňují rychlejší i anonymní únik.

Graf č. 10 Druh závislosti

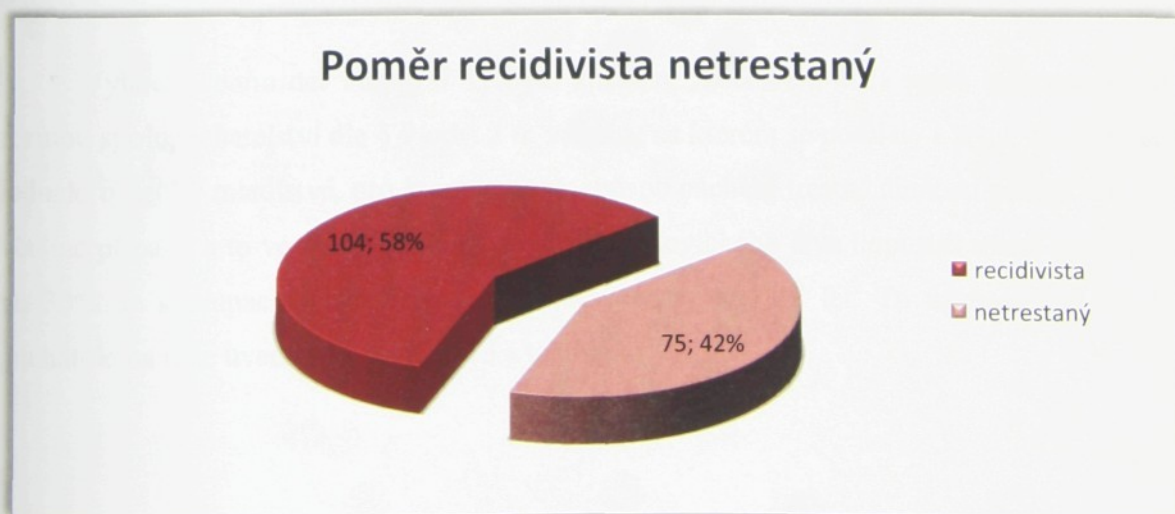
⁴⁴ KRYŠTOF, Roman. *Lidé ohrožení sociálním vyloučením: Způsoby obživy romských populací související s trestnou činností* [online]. 2009 [cit. 2009-11-27]. POLIS. Dostupné z WWW: <http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_37_1.pdf>.

Na grafu č. 10 je bezesporu vidět, že nejpočetnější skupinou jsou osoby bez žádné závislosti s 84%, i když tato hodnota může být dosti zkreslená už ze strany klienta, který při dokumentování jeho trestné činnosti si je často vědom, že přiznání závislosti může vést k dalšímu omezení v podobě ochranného opatření ve formě ústavní či ambulantní, ale též i k popření závislosti v důsledku neuvědomění si její hrozby a pocitu kontroly nad daným problémem. Byly zde zaznamenány se 3% procenty gambleři a se 2% osoby závislé na alkoholu.

Varující a sestupnou tendenci mají osoby závislé na omamných a psychotropních látkách s 11%, neboť se poslední dobu se stále ukazuje, že na Frýdlantsku se s majetkovou kriminalitou prolíná i trestná činnost související s drogovou trestnou činností, která má v posledních letech vzrůstající tendenci. Hlavním hlediskem této trestné činnosti je obstarání si majetkového prospěchu, s úmyslem následného obstarání si drogy. Stejný problém mají i v přeneseném smyslu též gambleři. Zpracovaná data též ukázala, že toxikomanem byla mladá osoba mužského pohlaví, v převážné většině s nízkým stupněm vzděláním a nezaměstnaná. To poukazuje i na další okruh problému, kterým je neschopnost drogově závislého řádně se zapojit do pracovního procesu a nutnost si obstarávat krádežemi finanční prostředky též pro svou obživu a živobytí.

Za závislou osobu byla považována pouze osoba, u které byla závislost prokázána vlastním doznáním, diagnostikována v různých stádiích trestního řízení znalcem, ze skutečnosti, které uvedli svědci, případně byla zjištěna z jejich zdravotní dokumentace.

Graf č. 11 Poměr recidivista netrestaný

Taktéž byl zkoumán poměr recidivistů vůči osobám netrestaným viz graf č. 11 a ukázalo se, že recidiva opět souvisí s nízkou vzdělaností pachatele. Za recidivistu byla dle metodiky statistik vězeňské služby považována osoba, která byla pravomocně odsouzena soudem, nikoliv osoba, která byla podezřelá, nebo vyšetřována pro nějakou trestnou činnost, jak je tomu u metodiky policejních statistik. Celkový počet recidivistů je dle názoru autora značný. Kupodivu bylo zjištěno, že poměr recidivistů menšinové společnosti kopíruje i poměr recidivistů většinové společnosti.

Následujícím rozpracováním získaných dat bylo totiž zjištěno, že počet recidivistů romské menšiny činí 39% (39 osob) z celku, který byl tvořen z 62 osob a u většinové populace 34% (61 osob) z celkového počtu 116 osob.

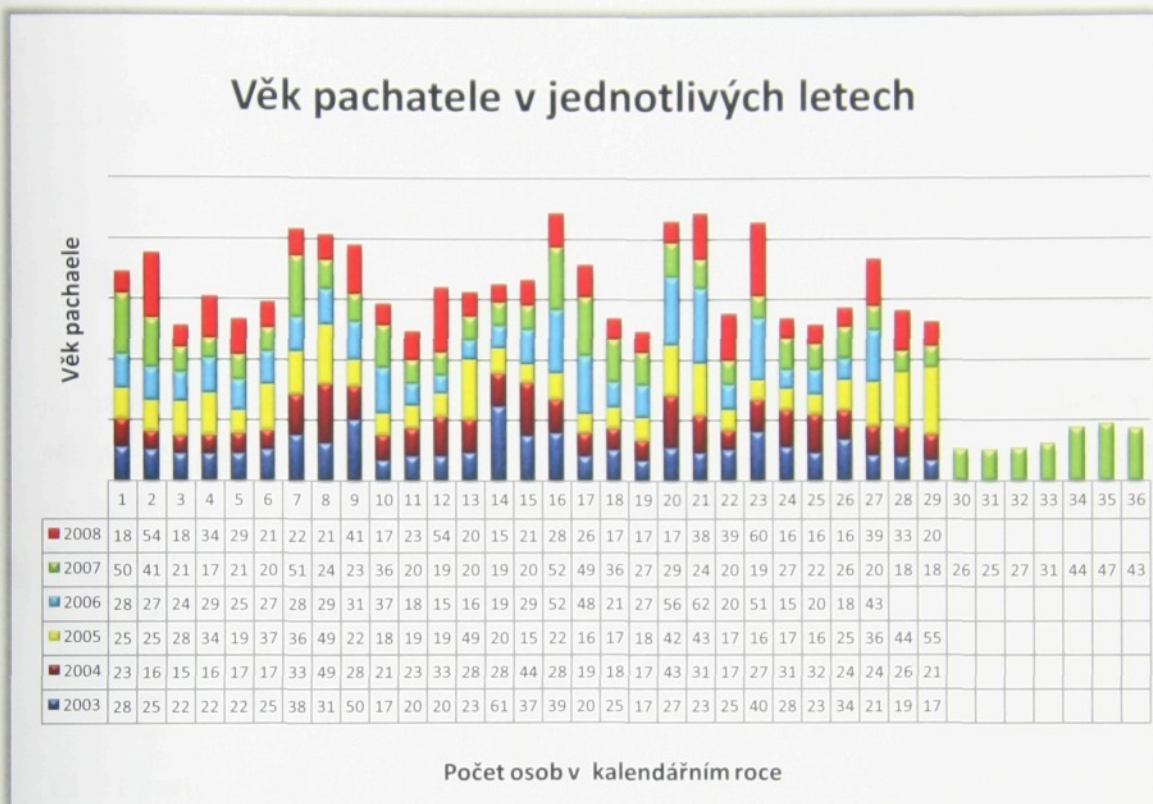
Graf č. 12 Poměr věku u spolupachatelů

Vyhodnocením dat viz. graf 12 bylo zjištěno, že celkem 40% spisů bylo spácháno formou spolupachatelství dle § 9 odst 2 tr. zákona, na kterém se podílely i ženy. Ve 22% se jednalo o osoby mladistvé, pro které je tento způsob páchaní trestné činnosti příznačný. Ve většině případů a to ve 48% se tohoto sociálně patologického jevu dopustili mladí dospělí a ve 30% se spolupachatelství dopustily ostatní osoby nad 27 let. To naznačuje i věk u pachatele na níže uvedeném grafu č. 13 s tabulkou.

Bylo též shledáno, že ve většina případů alespoň, u osob z Frýdlantského výběžku, spáchaných formou spolupachatelství nese znaky sériově páchané trestné činnosti, přičemž některé dílčí útoky byly spáchány i mimo tento region.

Graf č. 13 Věk pachatele v jednotlivých letech

Jako poslední rizikový faktor byl zjišťován věk trestně odpovědného pachatele. Bylo zjištěno, že nejrizikovější skupinou jsou mladiství a mladí dospělí, jejichž věk je stanoven od 18 do 26 let. Dle názoru autora se zde naplno projeví výše popsané rizikové faktory, kterými jsou nízká úroveň vzdělání a s ní související nízké právní vědomí, nezaměstnanost a nemožnost kvalitně trávit volný čas, špatná sociální situace, špatné vzory v sociálním okolí a společenská podpora. Nelze též přehlédnout, že se zvyšujícím se věkem dochází k poklesu pachatelů trestné činnosti, u kterých se též mění i pohnutka a způsob protiprávního jednání pravděpodobně i v důsledku změny hierarchie hodnot a hodnotové orientace. Druhým vysvětlením může být antisociální (disociální) porucha osobnosti. U těchto jedinců je totiž zvýšené riziko kriminálního chování a většina těchto jedinců není schopna žít na svobodě.

Volí proto uvěznění, jako životní styl. Frekvence však tohoto kriminálního stylu života po 40 roce věku klesá. Tento trend potvrzuje i výše uvedena tabulka s věkem pachatelů.

11 Vyhodnocení předpokladů

11.1 Předpoklad č. 1

1 Majetkové trestné činnosti se dopouští sociálně slabí občané bez zaměstnání.

Vyhodnocením průzkumu bylo zjištěno, že mezi nejrizikovější skupiny patří osoby bez zaměstnání s 49% a osoby s příležitostným zaměstnáním s 53,3%. Dá se tedy říci osoby, jejímž dalším charakteristickým znakem byla recidiva, nízký věk pachatele příjem ve většině případů pohybující se na hranici životního minima nebo minimální mzdy, bez vlastnictví movitého a nemovitého majetku, úzce související se stanovenými předpoklady č. 2 a 3 předurčující druh a způsob páchaní trestné činnosti.

Předpoklad č. 1 se potvrdil

11.2 Předpoklad č. 2

2 Majetkové trestné činnosti se ve většině případů dopouští občané s nízkým stupněm vzdělání.

Jako nerizikovější se v tomto směru ukázaly osoby pouze se základním vzděláním dosahující úrovně 62,6%. Druhou početně zastoupenou skupinou s 36,9% byly osoby se středoškolským vzděláním. Tento předpoklad dokresluje i fakt, že se jednalo o osoby bez zaměstnání, pro které je na Frýdlantsku příznačná 41,2% nezaměstnanost, naopak související s předpokladem č. 1.

Předpoklad č. 2 se potvrdil

11.3 Předpoklad č. 3

3 Majetkové trestné činnosti se v 80% převážně dopouští dospělé osoby mužského pohlaví.

Ze zpracovaných údajů analýzy spisové dokumentace bylo zjištěno, že nejvíce rizikovou skupinou majetkové trestné činnosti se 75% jsou dospělí muži. Předpoklad autora vycházel z profesní zkušenosti týkající se dokumentování této trestné činnosti a dlouhodobým působením v dané oblasti. Autor má za to, že zjištěná 5% odchylka není tak významná, aby byla zkoumána její příčina s ohledem na nízký vzorek zpracovaných dat.

Předpoklad č. 3 se potvrdil

12 Shrnutí

Lze tak shrnout, že mezi nejrizikovější faktory tohoto regionu patří, pokud budeme brát v úvahu trestně odpovědného pachatele, svobodný muž ve věku od 15 do 30 let, nezaměstnaný, recidivista, nízkého sociálního statusu a hlavně nízkého vzdělání, které se promítlo i v ostatních rizicích a od kterého se dle názoru autora odvíjí i kriminální predikce a geneze pachatele. Autor má za to, že tyto osoby chtějí dosahovat vyššího sociálního statusu a s tím spojených požitků případně uznání vyšších sociálních vrstev, než v které se nacházejí.

Dá se také v globálu říci, že pokud jedinci mají pouze základní vzdělání, nezískají tak kvalifikaci, která je potřebná k uplatnění na trhu práce, v němž jsou stále rostoucí nároky na vzdělání, sociální a jazykovou vybavenost. Někteří zaměstnavatelé i z pochopitelných důvodů požadují též podmínku bezúhonnosti, kterou tito jedinci nemohou splnit.

V takto nastaveném systému obsazování volných pracovních míst s přihlédnutím k celospolečenskému pojetí stylu života nastává zásadní problém pro sociálně vyloučené či chudé občany, kteří se nemají tak možnosti prosadit u potencionálního zaměstnavatele a získat lépe placené zaměstnání a následně i možnost většího zdroje finančních příjmů, které by jejich sociální status případně sociální vyloučení zlepšilo.

S tím souvisí i nevyhovující dopravní infrastruktura, dopravní obslužnost. Důsledkem jsou velké finanční a časové náklady, pro osoby bydlící na příhraničních periferiích. Nevyhovující a v konečném součtu i drahé spoje, které jsou organizacemi tlačeny na minimum a to i v časech maximálního vytižení, nutí movitější osoby volit dopravu vlastním nevyhovujícím vozidlem, na jehož provoz se skládají.

Jedinci využívající dopravních služeb, na které mnohdy ani nemají finanční prostředky a jsou nuceni si je půjčovat, zjistí, že tráví na cestě do zaměstnání denně 2 i více hodin, kde s nimi nakonec není dobře zacházeno. Jsou nuceni zůstat na nařízené přesčasy, aniž by zaměstnavatel řešil otázku mobility zaměstnance. To má dle autora za následek fyzické nebo psychické vyčerpání zejména u osob pracujících na směny u pásové výroby. Nelze rovněž přehlédnout politiku zaměstnavatelů na výběžku uvědomující si tento problém a tak zaměstnávánému přiznává pouze o něco vyšší plat, aby se mu nevyplatilo dojíždět. V tomto kontextu je i možná ztráta motivace jedince být zaměstnán.

Sociálně vyloučení, či slabí občané, tak ztrácejí snahu o řešení své situace, stávají se lhostejnými, propadají nejružnějším formám závislostí, nebo se snaží své sociální postavení zlepšit kriminální činností. To má v konečném součtu i další negativní dopad, který se začne projevovat dlouhodobou a generační nezaměstnaností. Ta následně vede ke ztrátě pracovních návyků, denního režimu a disciplíny. Rodina či jedinec se tak dostává do tzv. pasti chudoby a jediným pravidelným příjmem jsou dávky sociální podpory i pomoci a následná participace na společnosti. V těch lepších případech je alternativou přilepšení pro nepřiznaný černý zdroj příjmů, kterými jsou sezónní práce, brigády apod. a rozvoj šedé ekonomiky.

Tento negativní jev má vliv i na děti těchto rodičů, protože poznaly, že je možné se udržet na živu i z dávek sociální ochrany a podpory, bez velkého přičinění a samozřejmě na tyto dávky spoléhají s pocitem, že jde o samozřejmou povinnost státu. To je vede opět k přesvědčení, že vzdělání je pouze okrajovou záležitostí a předurčuje k možné kriminální predikci v případě frustrace.

Dalším významným hlediskem je posunutí celospolečenských norem, pojetí normality a nedůsledná výchova rodičů, jejichž následky jsou přičítány na vrub špatné práci školství, degradace přirozených autorit mající neblahé následky na další životní rozvoj

jedince a osvojování sociálně žádoucích jevů. Mezi mládeží je totiž patrna vysoká tolerance vůči jevům a projevům chování ve společnosti, a tedy i vůči drogám, což skrývá velké nebezpečí do budoucnosti.

Mládež je ponechána ulici, nudě a tak hledá vlastní cesty, jak čas ukrátit. A zde se právě vytváří podhoubí pro kriminální jednání. Patrně se jedná o také důsledek dnešní konzumní a tržně ekonomické společnosti. Rodiče nemají čas na své děti a vzniklé problémy řeší užitím násilí a zákazy, zavržením, vyhozením z domu na místo vysvětlování, důsledné kontroly a účelného využívání volného času. Mezi nejčastější asociace současného kriminálně závadového mladistvého jedince, pramenící ze současné legislativní úpravy, patří přesvědčení, že dokud je mladistvý, tak se mu v podstatě nemůže nic stát a doporučení jakékoliv autority bere spíše jako nutného zlo, kterému se musí podrobit, aby se vyhnul nepodmíněnému trestu a měl zase klid.

Při zpracovávání pokladů této práce, ale i z praxe vyplývá od roku 2005 stoupající tendence pachatelů majetkové trestné činnosti užívající drogy zejména pervitin, jejímž hlavním atributem protiprávního jednání je získání finančního prospěchu za účelem následného obstarání si drogy, případně živobytí.

Bohužel je nutno též konstatovat, že z praktických poznatků autora získaných při výkonu povolání se u osob zneužívající omamné a psychotropní látky ukazuje, že marihuana se na Frýdlantsku stává již okrajovou a náhražkovou drogou. Výsledky svědků při objasňování a dokumentování drogové trestné činnosti vyplývá, že jejich první zkušenost bohužel již ve 13 letech, nebývá s marihuanou, ale již s tvrdými drogami jako jsou heroin nebo pervitin. Výjimkou nejsou ani případy odléčených narkomanů v 15 letech. Ukazuje se, že ze samotných uživatelů pervitinu se rekrutují dealeri, kteří svádí druhé k užívání pervitinu. Jedná se zejména o mladé a atraktivní dívky, které se pak dostávají do pasti těchto a o více let starších narkomanů, kteří je později využívají. Nejenže u nich hledají potěšení, které by jim za normálních okolností neposkytly ani jejich přítelkyně, ale stávají se živým nástrojem, který je pro získání drogy schopen udělat cokoli. Od participování na prostituci, která se na tuto problematiku též váže až po trestnou činnost, které tak využívají, aby nedošlo k přímému ohrožení jejich osoby.

Drogová závislost v rodině není jen záležitostí užívání drog ze strany dítěte, ale i samotného rodiče, který pak předává svému potomku negativní vzorce chování nejen ve směru nesprávného chování, které se většinou projevuje násilím, nevhodným chováním, rozpadem rodiny, ale i osvojení názoru, že droga do běžného života patří. Děti, pokud pominu vzorové chování z domova, zkouší též drogy pod vlivem party, k získání nových zážitků, zvědavosti či nudy.

Současná protidrogová politika je spíše úzce zaměřena na léčbu drogově závislé osoby, než na její aktivní plošnou prevenci. Neustále slyšíme, kolik je závislých osob a kolik finančních prostředků, bylo vynaloženo na jejich léčbu. Média místo toho, aby při odhalení těchto případů informovala veřejnost s maximální obezřetností, tak případ medializují jako sugestivní senzacechtivou událost a spíše předávají ostatním vodítko a informace, kde tyto informace vyhledávat, potažmo vyvolají lavinu dalších obdobných jednání, kterým se další jedinci inspirují.

13 Navrhovaná opatření

I ten nejlepší právní systém může sloužit pouze jako druhá obranná linie proti kriminalitě mládeže. Nejúspěšnější strategie za ideálních podmínek jsou schopny omezit pravděpodobnost budoucího pokračování v trestné činnosti a to pouze za podmínky, že se v jejich rámci účinně používají komplexní mnohorozměrný, intenzivní a dobře financované intervenční metody. Mnohem přínosnější je zaměřit se na prevenci trestného chování, dříve než k němu vůbec dojde.

Vědci za posledních dvacet let vytvořili celou řadu intervenčních metod na prevenci samotného spuštění trestné činnosti. Pokud ovšem chceme mít z těchto výzkumných metod nějaký užitek, musíme zajistit dostatečné množství finančních prostředků, vybrat správný přístup a tyto metody zavést s dostatečnou pečlivostí.⁴⁵

Důležitým a rozhodujícím faktorem při potlačování trestné činnosti je vytvoření komplexního preventivního systému, který lze chápat jako systémové odstraňování příčin

⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých. *Kriminalistika* [online]. 2003, 36 roč., 4, [cit. 2009-11-27]. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_04/index.html>.

trestné činnosti a jejich podmínek. To znamená aktivní zapojení zejména rodiny a školství do systému, který nesmí zahrnovat pouze a jen obecnou prevenci, ale i aktivity individuální prevence ve smyslu působení na konkrétní osoby. Bylo by také na zvážení i přijetí výchovných prostředků pro rodiče, neboť, jak se může společnost podílet na výchově mladistvého delikventa, když žije v prostředí, které je samo delikventní a působí jako vzor nežádoucího chování. Autor je přesvědčen, že antisociální projevy mladého člověka mají významnou a primární souvislost s poruchami rodinného prostředí. Obecně lze tvrdit, že ať již z jakéhokoli důvodu nefunkční rodinné zázemí vytváří rizikové podmínky kriminální kariéry dítěte, je to právě rodina, kde se jedinec poprvé setkává se sociálním prostředím a systémem. Proto je nesmírně důležité, jaké kvality je tato rodina, do jaké míry je schopna přiměřeně zajistit s věkem se měnící fyzické a duševní potřeby dítěte, rozvíjet jeho vrozené kladné schopnosti a tlumit jeho negativní sklony. Dítě se učí především napodobováním a pozorováním projevů rodičů, přebírá jejich normy a hodnoty, způsoby řešení konfliktů či zastávání rolí. Informace získané v rodině jsou často dlouhodobé a jediné informace o světě.

Autor se dále také domnívá, že je nutno přehodnotit dosud ukládané nízké tresty a zvážit, zda již není nutné zvolit formu tvrdších trestů, jak je tomu příkladně na Slovensku, kde recidivu trestají tvrdými tresty a zvláště závažnou trestnou činnost exemplárním doživotním trestem. Většina osob vykazující recidivu, spoléhá právě na nedostatek míst ve věznicích a sekundárně tak s tímto vědomím soudy ukládají nízké tresty.

Autor zastává názor, že každý v životě může jednou či dvakrát klopýtnout a dopustit společensky neakceptovaného, úmyslného protiprávního jednání. Není však možné, aby se sociálně patologického jednání dopouštěl opakovaně. Je sice pravdou, že v první fázi zpřísnění trestů, by mohlo dojít k přeplnění věznic, ale v druhé fázi musí dojít v důsledku izolace těchto jedinců k zásadnímu poklesu, neboť budou působit jako precedent pro ostatní.

Každý si rozmyslí, zda mu soud vyměří dlouholetý trest, který by mohl být spojen s povinnou fyzickou namáhanou prací. Tato důsledná resocializace, která se osvědčila dle mého názoru i historicky, by v lidech vyvolávala tak silné asociace, že by většina velice zvažovala, zda se příště trestné činnosti dopustí. V případě povinného pracovního nasazení by se tak nemusely řešit problémy spojené s náklady na výkon trestu a rovněž by tak mohlo docházet k odškodnění poškozených. Dnes všichni totiž spoléhají na to, že nic nemají a tak jim není co sebrat. Za zvážení by také stálo zbavit uvězněné osoby práv, jako to mají

zavedeno v demokratické Itálii. Dnešní výkon trestů v České republice s porevolučním uvolněním, je spojen spíše s právy a ne povinnostmi odsouzených.

Autor si je rovněž v tomto kontextu vědom, že se jedná o daleko hlubší problém, který se odvíjí od nezávislého rozhodování soudce, přetížení a těžkopádnosti justice, daných pravomocí a vybavenosti policie v boji proti kriminalitě, kompetentnosti osob na klíčových pozicích, trestní politiky a ekonomiky státu, apod., který se musí řešit systémově z globálního hlediska, tak aby jednotlivá odvětví na sebe navazovala a byla schopna nastavený systémový program realizovat bez omezení a hledání náhradních řešení v důsledku podfinancování.

Je zřejmé, že v protidrogové politice chybí ucelený program, který by v přijatelných mezích, vzhledem k věku a rozumovým schopnostem, seznamoval mladou generaci s tímto problémem. Základní informace o drogové problematice získávají žáci ve školách, povrchně v různých médiích a v neposlední řadě od známých, přičemž tyto informace jsou mnohdy velmi zlehčené a zkreslené. O drogově závislých jsou nyní pouze články v časopisech či novinách, z kterých si mladá osoba nedokáže vzít odstrašující zkušenost. Je veřejně známo, že drogová závislost pohltila a přivedla mnoho lidí až na samé dno, nebo jim přivodila smrt. Mladí lidé si článek v tom lepším případě přečtou a za chvíli ani neví, že ho četli, protože není provázen vizuální představou možného dopadu. Při své policejní praxi jsem zaznamenal i případy, kdy se narkomani při této činnosti natáčejí na video a pak zpřístupňují na internetu, jako zdroj zábavy.

Seznam použitých informačních zdrojů:

- ANDĚL, Rudolf; KARPAŠ, Roman. a kol. *Frýdlantsko*. 1. Liberec: Nakladatelství 555, 2002. 1-240 s. ISBN 80-86424-18-9.
- BUDILOVÁ, Lenka, HIRT Tomáš. *Policista v multikulturním prostředí*. Praha.: Člověk v tísni - společnost při ČT, 2005. 1-100 s. ISBN 80-903510-1-8
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 4. rozš. vyd. Praha: Portál, 2004. 1-266 s. ISBN 80-7178-931-3.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 1-431 s. ISBN 80-86473-86-4.
- HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 1-776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- KUCHTA, JOSEF; VÁLKOVÁ, Helena. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2005. 1-544 s. ISBN 80-7179-813-4.
- NETÍK, Karel; NETÍKOVÁ, Daria; HÁJEK, Stanislav. *Psychologie v právu* . 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 1997. 1-140 s. ISBN 80-7179-177-6.
- NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef. a kol. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. 1-451 s. ISBN 80-7357-026-2.
- NOVOTNÝ, František; RŮŽIČKA, Miroslav. a kol. *Trestní kodexy*. 2. přeprac. vyd. Praha: Eurounion, 2002. 1-1640 s. ISBN 80-7317-009-4.
- PEŠATOVÁ, Ilona. *Vybrané kapitoly z etopedie; klasifikace a diagnostika poruch chování*. 2. upr. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2006. 1-72 s. ISBN 80-7372-087-6.
- SOCHŮREK, Jan. *Úvod do sociální patologie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009. 1-186 s. ISBN 978-80-7372-448-1.
- SOCHŮREK, Jan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. 1.vyd. TU v Liberci: 2001. ISBN 80-7083-494-3
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3.vydání Portál Praha: 2004. 1-872 s. ISBN 80-7178-802-3
- ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. 3. upr. vyd. Praha: Policejní akademie ČR, 2000. 1-129 s. ISBN 80-7251-003-7

Odborné časopisy

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Dva pohledy na delikvenci dětí a mladistvých. *Kriminalistika* [online]. 2003, 36 roč., 4, [cit. 2009-11-27]. Dostupný z WWW: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_04/index.html>.

Internetové zdroje

Český statistický úřad Liberecký kraj: Správní obvod obce s rozšířenou působností [online]. 2009 [cit. 2010-12-20]. Dostupné z WWW: <<http://www.vykazy.cz/xl/edicniplan.nsf/tab/0F002B6A8A>>.

KRYŠTOF, Roman. Lidé ohrožení sociálním vyloučením: Způsoby obživy romských populací související s trestnou činností [online]. 2009 [cit. 2009-11-27]. POLIS. Dostupné z WWW: <http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_37_1.pdf>.

Liberecký kraj: Program rozvoje Libereckého kraje dostupné z: 2007-2013 [online]. 2009 [cit. 2009-11-27]. Dostupné z WWW: <http://www.kraj-lbc.cz/public/orlk/prlk_cerven2007_146dfbf98b.pdf>.

Romové v České republice: Situace Romů v letech 1989 - 1992 [online]. 2009 [cit. 2009-11-27]. Dostupné z WWW: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18896>>.

Zákony

Zákon č. 140/1961 Sb. (Trestní zákon) ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 141/1961 Sb. (Trestní řád) ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 40/2009 Sb. (Trestní zákoník) ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 218/2003 Sb. (Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže) ve znění pozdějších předpisů

Statistiky

Statistický přehled celkové kriminality OŘP Liberec za rok 2000-2008
Statistiky MVČR archiv
Statistiky nezaměstnanosti SO Frýdlant a Liberec v letech 2000-2008
Statistiky MPSV

Grafy

Graf č. 1 Míra nezaměstnanosti SO Frýdlantsko a Liberec v letech 2000-2008	40
Graf č. 2 Celková a majetková trestná činnost v letech 2000-2008	41
Graf č. 3 Počet objasněných trestných činů v letech 2000-2008	42
Graf č. 4 Nejvíce páchané majetkové TČ na Frýdlantsku v letech 2000-2008	43
Graf č. 5 Poměr žen a mužů	44
Graf č. 6 Rodinný stav	46
Graf č. 7 Typ vzdělání	47
Graf č. 8 Typ zaměstnání	48
Graf č. 9 Poměr majorita a menšina	49
Graf č. 10 Druh závislosti	50
Graf č. 11 Poměr recidivista netrestaný	51
Graf č. 12 Poměr věku u spolupachatelů	52
Graf č. 13 Věk pachatele v jednotlivých letech	53

Obrázky

Obrázek 1 Frýdlantsko orientační mapa	37
---	----

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Kazuistika: Případová studie kriminálně narušeného jedince	
---	--

PŘÍLOHA

1 Případová studie delikventního jedince

1.1 Použité metody

Pro tuto metodu jsem použil již zmiňovanou metodu analýzy materiálů Policie České republiky a. dále metodu polořízeného rozhovoru, u kterého jsem měl předem připravené otázky, především otevřené, abych získal co nejvíce informací. V průběhu rozhovoru jsem otázky ještě upravoval, nebo použil další doplňující, podle toho, kterým směrem se rozhovor ubíral. Jeho cílem bylo zjištění, proč se Michal opakovaně dopouští trestné činnosti a kde se vyskytuje. Užil jsem též metodu přímého pozorování a to s ohledem na skutečnost, že Michala znám jak ze svého osobního, tak profesního života.

1.2 Charakteristika zkoumané osoby

Výběr klienta nebyl náhodný. Jedná se rodinou, která bydlí cca 25 let v mé bezprostřední blízkosti a dá se proto říci, že jsem měl možnost přímo pozorovat vývoj kriminální kariery Michala, s kterým jsem se pak opakovaně setkával při výkonu své profesní činnosti. Znalost osobních a majetkových poměrů rodiny mi byla nejenom přínosem při výkonu své profese a odhalování Michalovi trestné činnosti, ale i ukázkou toho, že v rodině, která jinak vychovala další dva zcela bezproblémové a úspěšné lidi, se najde i jedná černá ovce, s kterou nehne nikdo po dobrém ani po zlém.

1.3 Anamnéza

Anamnestické údaje byly zjištěny přímo od osoby, šetřením k osobě, lustracemi v dostupných databázích Policie ČR.

1.3.1 Osobní a rodinná anamnéza

Michal je bezdětný, svobodný muž ve věku 27 let. Pochází z dělnické rodiny a do svých 20 let žil ve společné domácnosti s oběma rodiči - otec 52 let, matka 48 let starším

Příloha č. 1 - Kazuistika: Případová studie kriminálně narušeného jedince

bratrem Jirkou 29 let a mladší sestrou 20 let v rodinném domě, kde měl každý svůj pokoj. Matka i otec byli dlouhá léta zaměstnaní v podniku Textilana a po jeho zániku oba nastoupili do fa. CIS Systems s. r. o., kde pracují na pozici dělník, dělnice. Rodiče a i sourozenci Michala se nikdy neléčili na psychiatrii, všichni jsou zdraví a dosáhli středoškolského vzdělání.

Michal nastoupil do školy v 6ti letech, absolvoval 9 základních tříd s průměrným výsledkem. Nikdy neměl snížený stupeň chování, pouze v 5té třídě neprospěl v jednom předmětu. Po ukončení základní povinné docházky se vyučil na střední odborné škole ve Frýdlantě v oboru opravář zemědělských strojů, při kterém si udělal svářečský kurz. Po ukončení studia však pro nedostatek praxe a pracovních příležitostí byl zaevidován na úřad práce. Ke konci roku byl zaměstnán jako strojní zámečnick v místě bydliště, kde vydržel pracovat 1 měsíc. Z důvodu nízkého finančního příjmu odešel ze zaměstnání a nastoupil na popud rodičů do fa. Textilana. Důvodem byla finanční a sociální podpora rodiny v její tíživé situaci. Tam však také po krátké době ukončil pracovní poměr, neboť mu nevyhovovalo příliš hlučné prostředí. Opět se přihlásil na úřad práce, který mu krátké době vystavil doporučení do autoservisu v Liberci. Tam vydržel necelé 3 měsíce a pak střídavě s úřadem práce fa. Peguform a Denso pracoval přibližně dva roky.

V této době začal navštěvovat restaurace a pít alkohol. Tento začal pít již v na střední škole, když si takto krátil čas na dopravní spoj domů. Požívání alkoholu začal také řešit své osobní problémy. V opilosti potom začal i verbálně napadat své rodiče a hrát výherní automaty. Protože se pak dostal do finanční tísně, řešil tento problém opakovanou půjčkou u banky. Nejdříve i půjčil 100 tisíc Kč, následně 60 tisíc Kč a později další peníze. V současné době dluží cca 300 tisíc, které nesplácí, protože je opět nezaměstnán.

Po dohodě s rodiči se v roce 2006, když Michal již neměl žádné kamarády a nekomunikovala s ním větší část rodiny, tak se podrobil tříměsíčnímu psychiatrickému léčení v Nechanicích pro závislost na alkoholu a patologické hráčství. Po ukončení léčby docházel k MUDr. Strnadové, kterou navštěvoval přibližně půl roku a později přestal užívat i léky, které mu byly předepsány.

Po ukončení psychiatrické léčby nastoupil do fa. CIS Systems s. r. o., tam pracoval jako dělník na stříhárně kabelů pod svým otcem, který tam byl zaměstnán jako vedoucí

Příloha č. 1 - Kazuistika: Případová studie kriminálně narušeného jedince

směny. Zde však vydržel 14 měsíců a bez udávání důvodu ukončil pracovní poměr. Pro neshody s rodiči odešel i z domova. Nějakou dobu žil na ulici v Pardubicích a poté v Ústí nad Orlicí, kde si našel 18tiletou přítelkyni, která studuje posledním rokem střední školu obor kuchař číšník. Zajistil si také zaměstnání a ubytování na ubytovně.

Michal nebyl nikdy umístěn v žádném výchovném zařízení. Při pohovoru uvedl, že veřejně kouří od svých 16ti let. Nyní denně kouří 20 cigaret, občas pije alkohol, ale zkušenosti s jinými drogami popírá.

V dětském věku vážněji nestonal, prodělal běžná dětská infekcí onemocnění bez následků. Ve 23 letech utrpěl v důsledku fyzického napadení na diskotéce zlomeninu dolní čelisti, a proto byl následně operován. Zájmovou sféru neměl Michal nijak strukturovanu. Ve svém volném čase rád poslouchal hudbu.

1.3.2 Kriminální anamnéza

Prvního protiprávního deliktu se Michal dopustil v 10 let. Jednalo se o případ krádeže finančních prostředků rodičů, kterou chtěl použít na nákup hraček, které si rodiče s ohledem na své sociální postavení nemohli dovolit. Již v této době se u něho projevovali sklony, nechat se zneužívat staršími vrstevníky k různým asociálním aktivitám, jako je kouření a požívání alkoholu pro jejich zábavu.

Dalšího protiprávního jednání se dopustil opět ve své rodině v dospělosti v únoru 2004, v době, kdy byl závislý na alkoholu a hře na hracích automatech. Neměl dostatek finančních prostředků, proto doma odcizil veškerou elektroniku, kterou zpeněžil a také úspory na studium své sestry. Případ byl řešen policií a Michal byl odsouzen k podmíněnému trestu. Rodinní příslušníci přiměli Michala k psychiatrické léčbě ze závislosti na alkoholu a patologickém hráčství.

Po návratu z léčebny v říjnu roku 2004 si Michal našel známost v Jablonci nad Nisou a svému bratrovi Jiřímu ukradl z peněženky částku 1.000,- Kč. Tento případ však policie řešila jako trestný čin krádeže, protože byl již v posledních třech letech pro stejnou trestnou činnost potrestán.

V srpnu 2005 oznámil na policii ve Frýdlantě, že mu v parku v parku poblíže řeky Smědá byla za použití násilí, třemi občany Romské národnosti odcizena finanční hotovost ve

Příloha č. 1 - Kazuistika: Případová studie kriminálně narušeného jedince

výši 10.000,- Kč. Později bylo zjištěno, že si celou věc vymyslel proto, že peníze, které měl na živobytí a část měl dát rodině na poplatky, prohrál v automatech. Uvedl také, že nevěděl jak to vysvětlit, aby neměl další problémy doma. Hrozilo mu to, že bude rodinou zavrhnut a ponechán svému osudu, že pět hraje. K objasnění případu přispěla osobní a místní znalost a v neposlední řadě znalost rodinných poměrů.

Dalšího protiprávního jednání se dopustil v listopadu roku 2005, když přišel do pobočky České spořitelny v Hypernově v Liberci, kde chtěl vybrat celou hotovost. Předložil občanský průkaz a doklad k účtu znějící na jméno Stanislav Trenčan ročník 1976. Následnou kontrolou bylo zjištěno, že tyto doklady byly odcizeny. Ve své výpovědi pak uvedl, že doklady našel náhodně na ulici v Liberci. Protože chtěl vybrat hotovost ve výši 5.400,- Kč byl obviněn z trestného činu podvodu.

Následně si našel známost v Jablonci nad Nisou a v páchání trestné činnosti přestal. S touto dívkou navštěvoval i rodinu, která ho opět přijala. V září roku 2007 však v Jablonci nad Nisou využil toho, že soused neuzamkl byt, odešel a vnikl do jeho bytu, kde odcizil elektroniku v hodnotě 10.000,-Kč, kterou prodal. Následně si od své přítelkyně zapůjčil osobní motorové vozidlo Škoda Felicia, který místo toho, aby ho vrátil, tak jej bez jejího vědomí prodal neznámé osobě a zůstal na Frýdlantsku. Dále bylo také zjištěno, že své přítelkyni Miroslavě odcizil finanční hotovost z platební karty ve výši 20.000,-Kč, elektroniku a telefon. Tyto pak prodal v bazaru v Liberci a peníze použil pro vlastní potřebu. Těchto krádeží se dopustil údajně s ohledem na svou závislost na hracích automatech. Proti Michalovi bylo zahájeno trestné stíhání, které bylo v květnu 2008 ukončeno návrhem na podání obžaloby.

Dá se říci, že s Michalovým příchodem zpět na Frýdlantsko na podzim roku 2007 stoupla zásadním způsobem majetková kriminalita celého výběžku. Neměl kam jít a rodina se od něho odvrátila. Michal spal různě po panelácích, trávil veškerý čas v herně, hraním automatů a pitím alkoholu. Na tuto činnost si obstarával peníze majetkovou trestnou činností a za dobu dvou měsíců se dopustil 28 trestných činů společným jednáním s pěti spolupachateli, ke kterým se doznal v celém jejím rozsahu. Nebylo mu ani cizí vniknout do firmy, kde jeho otec pracuje jako mistr, starší brat jako hlavní skladník a matka jako dělnice na výrobní lince. Zde odcizil elektromateriál v hodnotě 200 tisíc Kč, který pak za minimální částku prodal ve sběrně druhotných surovin. Přesto všechno kolega původně zpracovávající

tuto trestnou činnost nepodal návrh na vzetí do vazby, neboť byl z počátku kontaktní a plně spolupracoval a uvedl, také další spolupachatele, kteří se s ním na trestné činnosti podíleli a před kterými se pak odstěhoval do Ústí nad Orlicí s odůvodněním, že to byli právě oni, kdo ho nutili k páchání trestné činnosti, využívající jeho tíživé situace v které se ocitl. V této věci byla na Michala podána obžaloba. Při výsleších spolupachatelů bylo také zjištěno, že Michal okradl i rodinné příslušníky dvou spolupachatelů.

Tam si opět našel známost a na ubytovně se zkontaktoval s kriminálně závadovými osobami, s kterými se opět dopustil majetkové trestné činnosti. Michal přestal být kontaktní a bylo po něm Okresním soudem v Jablonci a kriminální policií v ústí nad Orlicí vyhlášeno celostátní pátrání. Po jeho zadržení mi již osud Michala s ohledem na bezpečnostní politiku policie není znám.

1.4 Rozhovor

Cílem rozhovoru bylo získání chybějících informací o pohybu Michala, a zjištění proč se opakovaně dopouštěl trestné činnosti. Rozhovor je zachován bez úprav v nezkreslené podobě, tak jak ji Michal podal.

Kde nyní bydlíš?

No nyní u přítelkyně, ale zařídil jsem si ubytovnu v Ústí nad Orlicí, kde se i nadále budu zdržovat a budu kontaktní

Proč si hrál automaty?

No říkal jsem si, že jsem bez práce a musím rodičům dát peníze na domácnost, hrál jsem proto, abych měl peníze. Dával jsem si závazky, že už hrát nebudu, ale nešlo tomu zabránit. Bylo to silnější, než já.

Pil jsi alkohol než si páchal trestnou činnost?

Ne nepil jsem nic, ani jsem nic nebral, kradl jsem, protože jsem byl pod tlakem J.T., ten je starší. Za to, že mne nechá přespat na půdě, jsem musel pro něho krást.

Co bylo příčinou páchání trestné činnosti na Frýdlantsku?

Příloha č. 1 - Kazuistika: Případová studie kriminálně narušeného jedince

Tentokrát to nebyly automaty. Asi v polovině září 2007 jsem se seznámil ve Frýdlantě s rodinou J. T., kteří mě ubytovali u sebe doma. Za to, že mám, kde bydlet a co jíst, tak jsem pro ně musel provádět krádeže a vloupání do objektů. Postup byl takový, že J. T. společně s dalšími osobami, typovali objekty a poté mě výhrůzkami donutili provést vloupání a odcizit věci. Oni většinou hlídali venku před napadeným objektem a pomáhali vynášet odcizené věci apod. Po několika krádežích jsem Janu Tomášovi řekl, že krást již nebudu a najdu si práci. On mi však řekl, že buď budu pro něj krást, nebo mě vykopne bez prostředků na ulici a tam ať si klidně chcípnu. Vždycky mě donutil zejména psychickými výhrůzkami k další krádeži. Využil mé tíživé životní situace a obohacoval se na můj účet. Prodej odcizených věcí zajišťoval právě J. T., Já jsem žádné peníze z prodeje odcizených věcí nedostal. Dostával jsem pouze minimální prostředky na cigarety apod.

Proč ostatní spolupachatelé tvrdí, že si kradl jako pominutý, aby si měl co naházet do automatů?

Odpověď to není pravda, automaty už nehraju. Nevím, proč to tvrdí. Patrně proto, aby se z toho všeho vyvinili a shodili to všechno na mě. Jsou totiž v podmínkách.

Co Tě vedlo, že jsi utekl zrovna do Ústí nad Orlicí?

Když se J. T. dozvěděl, že jsem byl na policii, tak mi vyhrožoval a fyzicky mě i napadl. Pro výstrahu mě udeřil pěstí do obličeje a řekl mi, že jestli budu spolupracovat s policií a proti němu a dalším osobám budu vypovídat, tak že špatně skončím a dostanu přes hubu pořádně. Podruhé jsem již na policii nedorazil vzhledem k tomu, že výhrůžky Jana Tomáše se pořád stupňovaly a já jsem je nebral na lehkou váhu. Rozhodl jsem se, že od Jana Tomáše odejdu a schovám se na jemu neznámém místě. Nevěděl jsem, kam pojedu. Odjel jsem vlakem do Liberce a následně po několika dnech stopování jsem skončil v Pardubicích.

Nejdříve jsem jel do Pardubic. Lákalo mne to tam, je to velké město a doufal jsem, že si tam najdu práci. Nějakou dobu jsem tam žil jako bezdomovec a pak odjel do Ústí nad Orlicí. Tam jsem byl zase jako bezdomovec a našel si současnou přítelkyni, která má úžasné rodiče. Doporučili mi zaměstnání ve Vysokém Mýtě v Iris busu, kam jsem nastoupil.

Co chceš do budoucna dělat?

Prostě žít v klidu udržet si své zaměstnání a do budoucna se oženit se svou současnou přítelkyní a mít rodinu.

Příloha č. 1 - Kazuistika: Případová studie kriminálně narušeného jedince

Co tvoje rodiče

Ty se mnou nechtejší mluvit, protože vědí, co jsem udělal své přítelkyni v Jablonci. Chtěl bych to s nimi však dát do kupy.

1.5 Pozorování

Michal byl pozorován během prováděného rozhovoru vedeného v kanceláři kriminální služby Liberec. Byl zároveň také pozorován ve svém přirozeném prostředí, jehož účelem bylo zjištění, jak se chová ve skutečnosti, když není ovlivněn žádnou autoritou.

Michal se v přirozeném prostředí chová suverénně. Během vystupování v přirozeném prostředí je vzpřímený a verbální projev provází častou gestikulací. V momentě, kdy je však postaven před problém, který musí řešit v souvislosti se svým delikventním chováním, stává se z něho rázem osoba, která původně svůj napřímený postoj mění v mírně nachýlený se sklopenou hlavou. Během rozhovoru sklápí oči a mluví tak potichu, že mu není rozumět. Veškeré rady a informace, které dostane, odkývne a opakovaně slibuje nápravu. Té se však dostává pouze krátkodobě. Michal si totiž neosvojil pracovní návyky a je pro něho charakteristické, že pokud nemůže dosáhnout na to, co by chtěl, tak to prostě ukradne, nebo si trestnou činností obstará prostředky, aby mohl uspokojit své potřeby. V návaznosti na jeho nízkou frustrační toleranci mu není však cizí okrást za tímto účelem i své blízké, ačkoliv mu je známo, jaké to sebou nese nejen právní důsledky.

1.6 Závěr

Kazuistika se skládá z osobní a kriminální anamnézy 27letého Michala, který se opakovaně dopouští majetkové trestné činnosti a závěru. Navrhována opatření pro řešení problému jsou již popsána v textu této bakalářské práce. Pro zpracování bylo užito metody analýzy spisových materiálů Policie České republiky, dále metoda polořízeného rozhovoru a metoda pozorování.

Bylo zjištěno, že 27letého Michala netrpí žádnou duševní chorobou či poruchou a je průměrného intelektu. Bylo také zjištěno, že se jedná o nevyzrálou osobnost, disharmonicky

Příloha č. 1 - Kazuistika: Případová studie kriminálně narušeného jedince

strukturovanou s rysy nestálosti a nezdrženlivosti, vykazující se sociálně nežádoucím chováním.

Michal se dopouští protiprávního jednání opakovaně, a proto lze vyslovit domněnku, že se neponaučil a spíše využívá mírných sankcí vyplývajících ze současné legislativní úpravy. Zjištěnou a prokázanou trestnou činnost sice doznává, ale jenom proto, že si je vědom skutečnosti, že přiznání je s ohledem na ustanovení § 33 trestního zákona polehčující okolnost při výměře trestu. Proto se projevovaná lítost nad svým chováním zdá spíše účelová. Důsledky svého počínání si plně uvědomuje.